

3372

ՆՈՐ

ՄԱՂԿԱՔԱՂ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԱԽ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Դ.Ա.ՍԱ.Գ.Ի.Բ.

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ՀԱՄԱԶԱՏՆ ՊԱՏՄԱՍՏՈՒՄԻ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՏԵՐԻՍԵԱՆ

1898

491.99-8

Գ-13

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

1. ՓՆՋԻՆ, Պատկերագարը նախնական Հաւաքածոյ, աշխարհիկ լեզուաւ նոր և գեղեցիկ մանկական գրուածքներ, Արձակ և Ոտանաւոր, հետեւողութեամբ ՄՕՍՑԻ Արտատնութեան գրքին: Գին 3 դանեկան:
2. ՀՍԻՍՏԱՆԻՑ Ընտիր գրուածոց, աշխարհիկ լեզուաւ, Արձակ և Ոտանաւոր, Պատկերագարը, Մասն Ա., Գ. Տիպ.: Գին 5 դանեկան:
3. ՀՍԻՍՏԱՆԻՑԻ Բ. Մասն, Արձակ և Ոտանաւոր գեղեցիկ հատուածներ, կենսագրական, գրագիտական և այլ ծանօթութեամբք: Բ. Տիպ Գին 7 1/2 դանեկան:
4. ԱՌՁԵՈՒՆ ՆԱՄՍԱԿԱՆԻ, գործ բոլորովին նոր, որ ԺԲ. գլուխներու մէջ 200ի մօտ նամակներու օրինակներ կ'ընծայէ աշխարհիկ ոճով գրուած: Գործոյն վերջին գլուխը կը պարունակէ գրաւեաններու ընտիր նամակներ: Գին 7 դանեկան:
5. ՆՈՐ ԲՍՈՍԱԳԻՐԲ ՀԱՅՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, բառք 30,000, ոճք, նորարանութիւնք, գաւառական բառեր, դիցարանական անուններ: Սոյն գործն իր ամփոփի և դիւրատար ձեւով և ճիշտ պարունակութեամբ կը գոհացնէ շատեր: Գին 15 դանեկան:
6. ՆՈՐ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ. ԳՐԱՐԱՐ ԼԵԶՈՒԻ. Մեր նախնեաց լեզուն դիւրաւ ուսուցանող լաւագոյն գրքերէն մին է սա իր 260 հրահանգներով և 64 գրաբար հատուածներով: Գին 7 դանեկան:

Հեղինակին հասցէն՝

Կ. Պոլիս, Համօրուչօ Խան, Թիւ 24

ՍԻՄՈՆ ԳՍԱՍՄԱՃԵԱՆ

791.99-8

9-13

ՆՈՐ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԱԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳ

ԳՍԱՍԱԳԻՐԲ

ՊՆԹԵՐՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՏ

1898

2010

ՏՊԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

ԵՒ ՔՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Ե. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

27, Ֆիննանդլար Եօզուբու, Կ. Պոլիս:

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Նախնական կարգերու համար նոր ծաղկա-
փաղի մը պէտքը փորձով տեսնելով՝ պատաստեցի
սոյն դասագիրքս, կազմական կանոնագրի ցոյց
տուած ուղղութեամբ ու եւրոպական վերջին
հրատարակութիւններէ օգտուելով: Այս գործիս
մէջ աւելի փոյթ ունեցայ շատ հասուածներ ամ-
փոփել. այդ պատճառաւ զանց ըրի նիւթերու
ընդլայնումներ, վերլուծութիւններ դնել, այս
աւխտատիւները մեղուաջան ուսուցչին յանձ-
նելով:

Վստահ եմ թէ սա՝ եւս ընդունելութեան մա-
սին պիտի արժանանայ, իբր արտասանութեան
եւ ընթերցանութեան նախնական դասագիրք մը,
իմ հրատարակութիւններուս բախտին:

Ս. Գ.

29853 - 4. h.

13567-58

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنک ۲۱ صفر ۱۳۱۶ و ۴ تموز ۱۳۱۴
تاریخی و ۳۴۱ نومرولی رخصتنامہ سیلہ طبع اولنشد

Նախնական կարգերու յարմարադոյն դասագիրքերէն մին է
«Փնջիկ»ս:

ՆՈՐ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Ի. ԻՆՉՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԷՏՔ Է ԱՇԽԱՏԻՆ

ՊԷՏՔ է դպրոցին մէջ լաւ աշխատիլ շատ
մը պատճառներով:

Որովհետեւ ուսանողին աշխատութիւնը կ'ու-
րախացնէ հայրն ու մայրը և թէ ասի միջոց մ'է
անոնց ապացուցանելու այն երախտագիտութիւնը՝
որուն իրաւունք ունին:

Որովհետեւ ամէն մարդիկ աշխատելու սահ-
մանուած են և թէ կարելոր է մանկութենէ աշ-
խատութեան վարժուիլ:

Որովհետեւ առանց աշխատութեան չիկայ
կրթութիւն, և թէ առանց կրթութեան անկա-
րելի է տեղ մը զրաւել մարդկային ընկերութեան
մէջ:

Որովհետեւ աշխատութեամբ է որ մարդ պի-
տի կրնայ օր մը իր ծնողքին օգնել:

2. ԱՌՈՒՍԱՆՈՂ ՈՄՆ

Յորդորակ

Ժամը զարկաւ թի՛ն թի՛ն թի՛ն . . .

Մի՛ նայիր աստին անդին .

Արեւ կ'եղնէ կը մտնէ

Միշտ անօգուտ պղերգին :

Աղքատն ըսէ . « Հա՛ց , հա՛ց , հա՛ց » .

Տո՛ւր , Աստուած է ողորմած .

Բայց թէ տըղայն աշխատի ,

Զըլար կարօտ օտարաց :

Սըրտի մէջը յոյսն է ըյս ,

Մի՛ լինիր յուսակորոյս ,

Գիտութիւն՝ տունկ բեղմնաւոր ,

Տըզիտութիւն մի ժանտ բոյս :

Տե՛ս մեղունք բոյլ ի բոյլ ,

Տե՛ս թռչուններ հոյլ ի հոյլ .

Սիրեն ամենքն աշխատիլ ,

Անբանք անգամ ոչ են ծոյլ :

Օրեր կ'ըլլան տարիներ ,

Փոքրիկ մանկունքը ծերեր .

Խաղա՛ , խնդա՛ , բայց երբեք ,

Տըղա՛ս , դործէ մի՛ խուսեր :

3. ԲՍԱՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԸ

Գամեր առտուն կանուխ կ'եղնէ : Կը բարեւէ
իր հայրը , իր մայրը , իր պզտիկ քոյրը : Կը ներկէ
իր կօշիկներն և կը խողա-
նակէ իր հագուստները : Կը
ըլայ իր դէմքը , իր վիզը
և իր մարմինը : Սանտրով կը
շտկէ իր մազերը : Կը մաքրէ
իր ձեռքերն ու եղունգները :

Գամեր կը նախաճաշէ և
իր դասին վրայէն կ'անցնի :
Դպրոց կ'երթայ և ժամա-
նակէն առաջ հոն կը հասնի :

Դասին մէջ իր ուսուցչին բոլոր ըսածներուն մօտիկ
կ'ընէ : Մտադրութեամբ իր աշխատութիւնը կը
կատարէ : Աղտոտ չեն իր գիրքը և տետրակը :
Զբօսանքի ատեն իր ընկերներուն հետ կը խաղայ :

Երբ դասը լմնայ , Գամեր առանց փողոցը
կենալու տուն կ'երթայ : Սա բարի դպրոցական մ'է :

Իր հայրը եւ մայրը երջանիկ են ասանկ զա-
ւակ մը ունենալուն համար : Ուսուցիչը մեծ գո-
հունակութիւն մը կ'զգայ տեսնելով արագ յա-
ռաջդիմութիւններն այս աւակերտին՝ որ իր բոլոր
ընկերներէն սիրուած է :

4. ՎԱՀՐԱՄ

Անուշ աչքեր , խնձոր այտեր .
Սիրուն Վահրամ , անունն այդ էր .
Զըւարթ կ'երթար մանկապարտէզ ,
Իր ձեռքն առած գրքերու դէզ :

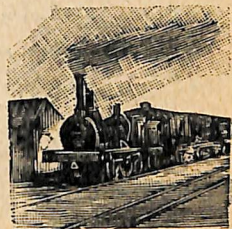
Կ'երգէր գարնան ինչպէս թռչնիկ ,
Խաղար , պարէր , ինք երջանիկ .
Հոն կը շահէր մրցանակ շատ ,
Աշխատանքէ չէր յուսահատ :

Վշտի արցունք թող չը կաթեն
Իր անուշիկ աչուկներէն ,
Թիթեռնիկի պէս նա զըւարթ
Թըռչնաւոր թող միշտ վարդէ վարդ :

Վաղը մեծնայ մեր Վահրամիկ ,
Իրմով խնդան հայր , մայր , մամիկ .
Իր ասպզան փայլի պայծառ ,
Եւ թող ըլլայ պտղատու ծառ :

5. ՊԵՏՔ Է ՍԻՐԵԼ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Դու կը տեսնաս , Թոռնիկ , թէ մարդիկ ի՞նչ-
պէս կ'աշխատին երկրիս վրայ : Գիւղացին իւր հո-
ղագործութեան մէջ վարած արտին ակօսներ իւր
քրտինքով կը թրջէ , քաղաքացին իւր արհեստով
դարձեալ նոյն քրտինքը կը թափէ : Դու տեսնո՞ւ ես
դարբնին թափած քրտինքը , որ բորբոքուած հնո-
ցին դիմաց կեցած կիսամերկ , ահագին կռանով
երկաթ կը ծեծէ , և մեր գութանին համար խով
կը պատրաստէ : Վաճառական՝ ծովու և ցամաքի
վրայ ճամբորդելով , աշխարհէ աշխարհ կ'երթայ ,
կը տառապի և նոյն քրտինքը կը թափէ : Տես հնձող
մշակը ցորենի խուրձ դլխուն դրած անուշ կը քնա-
նայ բացօթեայ դաշտին մէջ և իւր անկողինը իր
մշակած կակուղ հողն է : Ո՛հ , քանի՜ դառն , քանի՜
դժուարին աշխատութիւն է այն դործաւորաց հա-
մար , որ հինգ հարիւր կանգուն երկրի խորութեան
մէջ , անլոյս անարեւ տաժանելի
աշխատութեամբ քարածուխ կը
հանեն , որպէս զի շոգենաւներ շո-
գեկառքեր և բովանդակ մեքե-
նական գործարանները բանին ան-
դադար :

Այսպէս , աշխարհիս վրայ ա-
մէն կարգի և աստիճանի մարդիկ թէ առաւել թէ

նուազ քրտինք թափելու դատապարտուած են , որով աստուածային վճիռը անվրէպ կը տարածուի բոլոր մարդկութեան վրայ , այն է «Բրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո» :

6. ՀԵՒ ԱՅՐԻՆ

Ան էր հագեր եւ ոտքերը բոպիկ էր .
Մազերն ցանցաւ , աչքերն ալ ի՛նչ փոքրիկ էր .
Այտից վըրայ դալուկ մըն էր մահաքուն ,
Գերեզմանի ոգիի պէս էր կանգուն :
Եկեղեցւոյ դըրան սեմին կրթնած ,
Ա՛հ , տաքէ՞ն թէ ամթէն էր քրտընած :
Անցորդներուն ձեռք կարկառէր տխրագին .
Բաբէ՛ , սըրտէն արդեօք ինչե՛ր կանցնէին :
Մէկ մ՛ալ յանկարծ կանգ առաւ մին անցորդաց ,
Պիչ պիչ նայուածք մը նետելով դողդըղաց .
«Դուք հո՞ս , տիկի՛ն , այս բան չէ՞ ձեզ մեծ ամօթ ,
«Որ ճըզելով ձեր ապարանք ճոխ փարթամ ,
«Մուրիկներու խմբին ըլլաք հոս անդամ» :
— «Լո՛ւռ , մընչեց կի՛նն , դըննելով չափ մ՛իւր լալեաց .
«Ձաւակս մահու ճանկերէն է բըռնուած ,
«Անոր համար ուխտած եմ որ մուրալով ,
«Չորս մոմ վառեմ» : Եւ կը հեծէր նէ լալով :
Երկու տարի , աւա՛ղ , հագիւ էր անցած
Հողակոյտի մ՛առջեւ ամբողջ մ՛էր դիզուած :
Դամբանականք դըրդէին մահուան երգ ,
Հէ՛ք կի՛նն ալ հոն կը խառնէր զիւր եղերերդ :

7. ԲԱՐԻ ՊԶՏԻԿ ՏՂԱՅ ՄԸ

Վերջին անգամ առաւօտուն շատ կանուխ պատահեցայ պզտիկ տղու մը՝ որ զիւղէն կը դառնար , իր պզտիկ բազուկները տանելու չափ բեռնաւորուած չոր փայտերով :

Իր բարի կերպարանքը զինքը առաջին տեսուածեամբ համակրելի կ'ընծայէր :

Հարցուցի անոր .

— Ուրկէ՞ կուգաս , պզտիկ , այսքան կանուխ :

— Անտառէն , պա՛րոն , ուր փայտ ժողվեցի մայրիկիս համար :

— Դուն շատ յոգնած ըլլալու ես :

— Ո՛հ , ոչ , պա՛րոն , ես արդէն զօրաւոր եմ , վեց տարու եմ :

Եւ յետոյ , մայրիկս շատ կը նեղուի իմ պըզտիկ եղբայրս և քոյրս խնամելով և ես անոր կ'օգնեմ :

Գրկեցի զանի , բոլորովին յուզուած և ըսի ինքնիրենս . ահա ազնիւ տղայ մը , կը սիրէ իր մայրը , ասիկա պարկեշտ մարդ մը պիտի ըլլայ :

Տղայք պէտք է օգնեն իրենց ծնողքին անոնց աշխատութիւններուն մէջ :

8. ԽԵՂԾ ՈՒՍԱՆՈՂ

Դեռ հազիւ կայ տասնեւութը տարեկան .
Ըզգայուն սիրտ , դէմքըն աշխոյժ է այնքան .
Տանեաց ներքեւ բնակարանն է մի անկիւն ,
Ուր ձըմեռուան լըսուի միայն մըռնչիւն :

Եթէ հնացած մի զգեստ ունի , գիշերուայ
Վերմակ կ'ըլլայ , որուն ներքեւ կը դողայ .
Այլ ցերեկին ագով ելնել կ'ամաչէ ,
Այդ պատճառով նա ամենէն կը փախչէ :

Զի դըպրոցի վերատեսուչն ըսեր էր՝
Որ այն լաթով զանի դըպրոց չընդուներ .
Նա ալ սաստիկ յուսահատուած հեռացաւ՝
Քաղցած փորով , հոգին տըրտում , սիրտն ի ցաւ :

Խեղճ ուսանողն կը պատրաստէ ապագայ ,
Մինչ ներկայումս նեցուկ պատառ հաց չըկայ ,
Անցելոյն մէջ նա որբ մընայ իր ծնողքէն ,
Իսկ այժմ , աւա՛ղ , մոռցուած է ամենէն :

Մուացութեան ժայռին ներքեւ բողբոջած
Նա մի բոյս է , պարտէզներէ արտաքսած .
Մի՛ կոխտէք դէ՛ծ նորաթիթի՛ այդ բուսի՛
Որ վայելէք ապագայում իր բարիք :

(Քերթուած)

Պ. Հ. ԱԴԱՄԵԱՆ

9. ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Պետրոս Դուրեան ծնած է 1851 մայիս 20ին,
Իւսկիւտարի Ենի-Մահալլէ թաղին մէջ աղքատ
ընտանիքէ : . . .

Դպրոցասէր և կրօնասէր եղած է իր ամբողջ
մանկութեան ատեն : Օր մը չէ դժկամակած դըպ-
րոց երթալու և ընթերցումը խանդաղատանքով
սիրած է . իր բարեպաշտութիւնն ալ, զոր իր ըն-
տանիքէն ժառանգած էր , ամուր մնացած է իր
մէջ : Դպրոցական եղած միջոցին , յաճախ տեսած
են զինքը , որ առտուն դպրոց երթալէ առաջ եկե-
ղեցին հանդիպած , մոմ մը վառած և աղօթք
մը ըրած է :

Իր նկարագրին դալով , չափազանց զուարթ
էր , զուարճաբան , կատակասէր , միշտ շրթունքին
վրայ երգ մը , երբէք երեսը կախած : «Երբ սեն-
եակին դուռը աղմուկով բանալով ներս մտնէր ,
կ'ըսէ իր մայրը , ուրախութիւնը հետը կը բերէր .
կ'երգէր , կը խնդար , ասոր անոր հետ կ'իյնար .
սրտերնիս կը բացուէր զինքը տեսնելով : Դպրոցին
մէջ իր կարգին զուարթութիւն էր . ինք էր կա-
տակաբան , չարածճի աշակերտը , որուն կատակ-
ները թունալից չեն սակայն , որուն չարածճիու-
թիւններն անմեղ են . իր բոլոր բարեկամները ,
որոնք կը հաւաստեն իր անսպառ զուարթութիւ-

նը, կը հաստատեն նաեւ իր աննման բարութիւնը, հեղութիւնը, համբոյր ու շնորհալի վարքը: Մէկը վիտացուցած չէ երբէք. ատելութիւնը, սխը, նախանձը, բամբասանքը անծանօթ մնացած են իրեն, ինչպէս և ամբարտաւանութիւնը, յանձնապաստանութիւնը: Համեստ, խոնարհ, սիրող ու ներող հոգի մը, ոսկի քնար՝ որուն կոյս թեւերուն վրայ միայն կրնային թրթռալ այն մաքուր երգերը:

10. Բ Ո Յ Ն Ը

Ի՞նչ կ'ընէիք, անգո՛ւթ տըղաք,
կը քանդէի՛ք բոյնն այն սիրուն.
Արդեօք բընաւ մայր չունեցա՞ք
Որ կը մոռնաք զայն այս պահուն:

Շիկահաւի բոյն մ'է զըւարթ.
Կակո՛ւղ օրրան, տընա՛կ քընքուչ,
Ուր հէք մայրիկն այն անհանդարտ
Զետեղած է իր բեռն անուշ:

Զըքնաղ արդիւնք գորովանքի.
Գիտէ՞ք, ի՞նչպէս են զայն հիւսեր,
Ո՛րչափ թռչունն այն փանաքի
Վատներ է օր, հընարք ու սէր:

Օրրաններուն է՛ն սըխրալին
Իակել կ'ուզէք, անգո՛ւթ տըղաք,
Գիտէ՞ք, ձեզ պէս մայրիկ մ'ունին
Թըռչուններն ալ, զոր կը գողնաք:

Թարգմ. ԶԱՊԷԼ Կ. ՏՕՆԷԼԵԱՆ

ԼՈՒԻ ԹՈՒՌՆԵԷ

11. Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Հապա, երթանք դաշտը, տեսներ ի՞նչպէս
կը մեծնան ծաղիկները. մտիկ ընենք սա թռչուն-
ներուն ճիւճիւր, խաղանք սա նոր բուսած խոտե-
րուն վրայ:

Զմեռը անցեր է. ծառերը կը ծլին. դեղձին
վարդեգոյն ծաղիկը կը բացուի, տերեւները կը
կանաչնան. օջո՛ղն բլուրներու ձորերու մէջ կը փռուի,
մանուշակը շուքի տակ կը պահուրտի ու անուշ հոտը
կը ձգէ:

Հաւը իր հաւկիթներուն վրայ նստած՝ ժամէ
ժամ կը սպասէ, թէ երբ պիտի դայ այն ատենը՝
որ կտուցովը հաւկըթին կճեպը կոտորէ ու իր սի-
րուն ձագերը դուրս հանէ:

Նոր ծնած գառնուկները մարմանդին վրան են, հազիւ թէ կրնան իրենց տկար ոտքերուն վրայ

կենալ, ու մօրերնուն քով կը դողդըղան։ Սիրուն գառնուկներ, թէ որ դուք ընկնիք ալ՝ չէք ցաւիր, վասն զի գետինը փռած է մէկ կակուղկեկ կանաչ կապերտ մը։

Թիթեռնիկները թեւերնին արեւուն բացած ճիւղէ ճիւղ՝ ծաղկէ ծաղիկ կը թռչըտին։

Ամէն նոր ծնած ձագերն ալ երջանիկ են, ամենն ալ ասդին անդին ցրուած կը խաղան կը խնդան ու փառք կուտան Աստուծոյ որ իրենց կեանք տուաւ։

Անոնք միայն սրտով կրնան ճխալ, մենք աս բաղդն ալ ունինք որ բերնով ալ կ'օրհնենք զինքը։

Թռչունները կը ճըճըճան, գառնուկները կը մայեն, բայց մենք միայն կրնանք Աստուծոյ բարիքներուն վրայ խօսիլ։

Ուրեմն փառք տանք ու օրհնենք զինքը ան արարածներուն բերնէն ալ որ լեզու չունին։

Ծաղկած ծառեր, պղտիկ գառնուկներ, թէ որ լեզու ունենայիք՝ ո՞րչափ Աստուծոյ բարութիւնը պիտի գովէիք. բայց դուք լեզու չունիք, մենք ձեր տեղը կը խօսինք։ Ամեն լերան վրայ, ու ամեն կանանչ գետնի երես՝ մենք ձեր տեղը անոր շնորհակալ կ'ըլլանք։

(Յոյցք Աստուծոյ)

Հ. Ղ. ԱՆԻՇԱՆ

12. ԿԱԹՆԱՎԱՃԱՌ ԿԻՆՆ ՈՒ ԿԱԹՆԱՄԱՆ

Քէրրէդ՝ գըլխուն վերեւ կաթի աման մը բարձած,

Հաւ մը լարձով հաստատած,

Հանգիստ ու անարգել քաղաք հասնիլ կը կարծէր,

Կարճ ու թեթեւ ըզգեստով առաջ կ'երթար մեծաքայլ։

Դիտմամբ արագ շարժելով՝ նոյն օրն արդէն հագածն էր

Բաճկոն, կօշիկ պարզ անփայլ,

Հանգրիճաճեւ ինքն ասանկ,

Հաշիւ կ'ընէր ո՞րչափ դանկ

Ձեռքը կուգար իր կաթէն. անոր բերած ըստակով

Հարկըր մ'հաւկիթ կը գնէր, թուխ կը գնէր երեք հեղ,

Եւ բանն աղէկ կը յաջողէր իւր մըտադիր խընամով :
« Ինծի համար դըժուար չէ ,
կ'ըսէր միտքէն , տանըս բոլոր վառեակներ մեծցընել .
Ճարպիկութեամբ՝ մընացածովն ես կըրնամ խող մը գնել ,

Դիւրին է զինքն առանց մեծ ծախք մը բանալու գիրցընել :
Գնած ատենէս լաւ մը լեցուն էր արդէն ,
կըրնամ կըրկին ծախելով՝ աղէկ ըստակ ձեռք բերել .
Եւ ո՞վ կրնայ զիս արգելել որ ախոռին մէջ պահեմ
կով մը հանդերձ իր հորթով՝ եթէ ձեռք տայ գիներին ,
Որոնց հօտին մէջ հոս հոն պիտի տեսնեմ ցատքելնին » :
Ասոր վըրայ ինքն ալ Բէրբէդ վեր կը ցատքէ խընտումով ,
կը թափի կաթն . երթան բարո՞վ թուխս , վառեակ ,
խող , հորթն ու կով :

(Բագմալիկ)

ԼԱՅՈՆԹԷՆ

13. ԶՈՒՐԸ , ԿՐԱԿԸ ԵՒ ՀԱՄԱԿԸ

Օր մը , Զուրը , Կրակը , և Համբաւը ի միա-
սին ճամբարելով որոշեցին թէ ի՞նչպէս պիտի
կրնային զիրար գտնել եթէ մէկզմէկ կորսնցնէին :
Կրակը կ'ըսէ . « Զիս պիտի գտնէք ուր որ
ծուխ տեսնէք » :

Զուրը կ'ըսէ . « Ուր որ ճախճախուտ տեղեր
տեսնէք , զիս անոնց մէջ պիտի գտնէք » :

— « Եւ ձեզ , կ'ըսեն Համբաւին , ո՞ւր պիտի
գտնենք » :

— « Երբ մարդ անգամ մը զիս կորսնցուց ,
կը պատասխանէ ան , ալ երբեք չգտներ » :

14. ԽԱՐՈՒԱԾ ԿԱՐԱՊԸ

(Հնդկական նմանողութիւն)

Գանգէս գետին վրայ՝ գիշեր մ'անաղօտ՝
Կարապ մ'ի քուն ըլլա կը սահէր ի լող ,
Զինջ հայելոյ պէս հոն ալին իւր մօտ
Յողացնէր մի աստղ երկնից խորն փայլող :

Այդ տեսքէն խաբուած՝ անյագ՝ կանգնի վեր ,
Կարծելով տեսնել մի հիւթեղ անխար ,
Մօտի եւ խածնէ , խածածն է ըստուեր ,
Ճանչելով սըխալն անցնի տըրտմաբար :

Ուրիշ օր մ'ալ ջուրց վրայ յամր ու յըստակ՝
Հանգիպի տունկին այդ հրաշատեսակ ,
Ու՛ անոր բաժակին կ'ըզգայ բոյրն ընտել .
Բայց՝ արհամարհոտ աչերն փակելով
Մըրմընջէ . « Ի՛րա՛ց , չե՛ս կրնար խաբել .
Այս երկրորդ անգամ հոգիս անվըրդով » :

Թարգմ. ԵՂԻՇԷ ԻՄ. Վ. ԴՈՒՐԵՆԱՆ

ԷԼԻ ԳԱՐՐՈԼ

15. ՊԶՏԻԿ ԲՍՐԻ ԱՂԶԻԿԸ

Նուարդ չորս տարու է . իրմէ քիչ մը մեծ
երկու քոյրեր ունի : Մայրը , որ այրի է , դաշտերը
կ'աշխատի և շատ քիչ բան կը շահի : Երեք պզտիկ
աղջիկները չունին միշտ իրենց պէտք եղած հացը .
անոնք շատ խեղճ կը հագուին և խրճիթի մը մէջ
կը բնակին :

Կին մը , անոնց գիւղէն անցնելուն , հրապու-
րուելով նուարդին աղնուութենէն , տրամադիր էր
զանի իր քով առնուլ : « Կ'ուզե՞ս ինձ հետ գալ ,

կ'ըսէ անոր , դուն հագուստներ կ'ունենաս և ա-
ղէկ պիտի դրօսնուս » :

Պզտիկ աղջկան դէմքը յանկարծ փոխուեցաւ .
անիկա իր երկու մեծ քոյրերուն փարեցաւ այն-
պիսի կերպարանքով մը՝ որ այսպէս կրնար թարգ-
մանուիլ . « Աւելի աղէկ կը սեպեմ թշուառութիւնը
իմ մօրս և քոյրերուս քով , այն հարստութենէն
և ուրախութիւններէն զորս անոնց հետ չպիտի
վայելեմ » :

16. ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՆԱՄԱԿԸ

Պատուակա՛ն հայրիկ , սիրելի՛ մայրիկ ,
Աստուած ձեզ տայ կեանք եւ հազար բարիք .
Ձեր ձեռքերն՝ աչեր սիրով կը պաշեմ ,
Պանդրխտիս կարօտ արցունքով թըրջեմ :
Ա՛յ մի տարի կայ ճիշդ՝ որ հեռացայ ,
Ձեր տեսութենէն ես զըրկուեցայ .
Այլ չէ պատահեր գէթ լսի մի բոպէ՛
Որ ձեզ յիշելով իմ սիրտ չըտրոփէ :
Եւ միթէ հնա՞ր է ինձ ձեզ մոռանալ .

Հոգիս չէ կարող երբէք ուրանալ
Այն խնամք որ տըւիք իմ թարմ հասակին ,
Ձինչ հմուտ պարտիզպան նորարոյս ծաղկին :

Ձեզանից հեռու , փափագով՝ յուսով
Օրերս եմ թըւում իր վայրկեաններով .
Եւ միշտ սպասում եմ անհամբերաբար՝
Որ արձակուրդի ժամանակը գար .

Յայնժամ կը սլանամ՝ կը փութամ ձեզ մօտ
Եւ որդիական առնեմ զիմ կարօտ :

Գիտացիր՝ հայրիկ , որ միանգամայն
Օրըս չեմ անցներ դատարկ բնդունայն .
Ահա այս կերպով շատ կարճ միջոցում
Բաւական առատ ըստացայ ուսում .
Եւ աշխատելով միշտ եւ անդադար ,
Պարգեւներ առի եւ գովեստ արդար .
Շատ ծանօթութիւն դիզեցի լեզուաց ,
Զանազան տարրեր բարձր իսկ գիտութեանց :

Արդեօք գալու է այն օրն , ո՛վ հայր իմ ,
Որ ուսմամբ ձեզ եւս օգտակար լինիս . . .
Բայց որովհետեւ նա չէ աւարտած ,
Առ այժմ գէթ այստեղ օգնեմ իմ եղբարց :

Ահա վրձուներ եմ ներկայի համար՝
Ուղարկած փողիցդ խնայողաբար
Հաւաքել կազմել մի փոքրիկ գումար
Որք եւ աղքատիկ դասընկերց համար :

Դու ալ իմա հայրիկ , թէ համակրում ես
Այս իմ սուրբ փափաք , անչուշտ կը շնորհես
Բեզանից մի նուէր խեղճ ուսանողին ,
Դասընկերներուս , որ ինձ պէս աննւման
Զունին հայր եւ ոչ միջոց զարգացման :

Մնամ ձերդ անձնըւէր հարազատ որդի ,

Տալով երախտեաց համբոյրն իմ սըրտի :

(Բերքուածք)

Պ. Հ. ԱՂԱՄԵԱՆ

17. ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆ Է

Հովիւն իր ոչխարները կը հոգայ , լեցուն խո-
տով դաշտեր կը տանի արածելու , յստակ ջուրե-
րու քով կը պտըացունէ . թէ որ նոր ծնած գառ-
նուկներն յոգնին՝ կռնակը կամ գիրկը կ'առնէ ,
եթէ ճամբան կորսնցնեն՝ իրեն կը կանչէ :

Աստուած ալ հովիւներու հովիւ է , աշխարհի
տէրն է , ինքն է հոգ տանողը ամեն բանի վրայ ,
Երկիրս իրեն փառքն է , մարդիկ իր հօտն են ,
Բոյսերը իրեն արօտը :

Մայրը կը սիրէ իրեն զաւակը , ծնկանը վրայ
կը մեծցընէ , մարմինը կերակուրով կը դարմանէ ,
խելքը բան սովբեցնելով կը բանայ . թէ որ հի-
ւանդնայ՝ ալ աւելի գթով կը նայի . քնանալու
ատեն քովը արթուն կը կենայ : Ե՞րբ պիտի ըլլայ
որ տղաս մեծնայ , կ'ըսէ , ու իրեն առաքինու-
թեան ճամբան կը սովբեցնէ :

Աստուած է ամեն մայրերու ուժ տուող , զի-
րենք վտանգէ աղատող , զիրենք մխիթարող ու
վրանին հոգ տանող :

Աստուած ամեն բանի պաշտպան է , վասն զի
ամեն բան ինքն է ըրեր : Թագաւորը իրեն ժողո-
վուրդը կը կառավարէ , գլուխը ոսկի թագ դրած ,
Թագաւորական գաւազանը ձեռքը , փառաւոր ա-
թուի մը վրայ նստած կը հրամայէ . ամենքը անոր

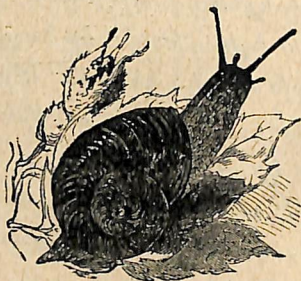
կը ծռին պատիւ կուտան . ինքն ալ ամեն աղէկ
գործք ընողները կը պաշտպանէ, չարերը կը պատժէ :

Աստուած է թագաւոր թագաւորաց , իր թագն
է արեւը , իր աթոռը՝ աստղերու վրայ դրած է .
ինքը կը հրամայէ մեղի որ ապրինք՝ ու կ'ապրինք .
հրաման կուտայ որ մեռնինք՝ ու կը մեռնինք : Իր
իշխանութիւնը ամեն աշխարհքի վրայ կը տիրէ .
իր երեսին ըյսը ամեն արարածոց վրայ կը տարածի :

Աստուած մեր հովիւն է , պէտք է որ անոր
ետեւէն երթանք . մեր հայրն է , պէտք է որ զինքը
սիրենք . մեր թագաւորն է , պէտք է որ իրեն
հնազանդինք :

(Յոյցի Աստուծոյ)

Հ. Ղ. ԱՆԻՇԱՆ

18. ԽՂՈՒՆՋՆ

Անբարեկամ , անընտանի ,
Աշխարհիս մէջ իրրեւ պանդուխտ
Քաջուած ապրիլ առանձնակի ,
Անցընելով կեանք անօգուտ :

Սիրտը տըկուած անձին սիրով ,
Տունը՝ միայն իրմով լեցուն .
Դըռնէն երբեմն դուրս ելնալով
Նղիւր ածել ընկերներուն .
Անցած տեղին , յայտնի նըշան
Հետքեր թողուլ , իր գարշութեան
Ամէն ծաղիկ անուշահոտ
Թըքոտելով կանաչ արօտ .
Իր տանը մէջ բանտարկուած
Ապրիլ , մեռնիլ սրտով ցաւած ,
Այս կենսագիր է խըղունջին ,
Նոյն եւ պատկեր ինքնամոլին :

Հ. Բ. Վ. ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

19. Ա. Ղ. Բ. Ի. Ի. Բ. Ը

Շատ տաք երկրի մը մէջ , փոշելից մեծ ճամ-
բու մը մօտ աղբիւր մը կը վաղէր : Զուրը յստակ
և զով էր ժայռերէ պատապարուած ըլլալով և
վրան հին տառերով այս գրուած բառերը կը
կարդացուէին . « Զիս օրինակ առէք » :

Օր մը աղբիւրին մօտ երեք անցորդներ պա-
տահեցան , վաճառական մը , ծեր մը , տղայ մը ,
և երբ խմեցին , ժայռերուն շուքին տակ նստե-
ցան : Այն ատեն արձանագրութիւնը կարդալով
ըսին . « Ի՞նչ կը նշանակէ » :

« Այս ջուրը , կ'ըսէ վաճառականը , հեռուն
կը վազէ , ուրիշ վտակներ կ'ընդունի , կ'ըլլայ գե-

տակ. միշտ շարժելով անդադար կը մեծնայ, մեծ
գետ մը կ'ըլլայ : Արձանագրութիւնն ըսել կ'ուզէ.
գործունեայ և յարատեւող եղիք, որպէս զի հա-
րըստանաք » :

— « Ոչ, կ'ըսէ ծերը, ես ուրիշ իմաստ մը կը
տեսնեմ : Բարերար աղբիւրը կը հոսեցնէ իր զով
ջուրը ծարաւած ճամբորդներուն համար : Նմանինք
անոր : Միշտ պատրաստ ըլլանք օգնելու անոնց՝ որ
պէտք ունին : — Եւ դուն, տղաս, ի՜նչ կը մտածես » :

Այն ատեն տղան կ'ըսէ. « Կը կարծեմ որ աղ-
բիւրը մեզի կը խրատէ պահել մեր սիրտը այնպէս
մաքուր, ինչպէս իր ջուրն յտակ է : Երբ ջուրը
աղտոտ է, ոչ ոք կ'ուզէ անով թրջել իր ջրթունք-
ները : Երբ մեր սիրտն ալ մաքուր չըլլայ, ոչ ոք
կ'ուզէ այլ եւս մեր բարեկամն ըլլալ » :

20. Խ Ա Ղ Ո Ղ Ը

Տերեւներուն մէջէն բարակ,
Որք սընդուսի կը նմանին,
Կուռ ողկոյղներ սեւ ու ճերմակ
Վար կը կախեն հատիկներին :

Ոմանք երկայն, ոմանք կըլոր,
Մանրիկ, վալլուն եւ լուռանցիկ,
Տերեւներուն վերայ խոշոր՝
Կը կարծելի բանուած ծաղիկ :

Արցունք են թէ շաղի կաթիլ,
Ամպին ցանցէն ցօղուած չիթ չիթ,
Զըմրուկստ արդեօք, վա՞րդ նորածիլ,
Կամ աստղերէն ինկած ժրպիտ :

Անոնք արցունք չեն, ոչ գոհար,
Ոչ ալ ծաղիկ, ոչ ալ կիտուած.
Անուշ խաղող են զովարար,
Միրգ, զոր միայն օրհնեց Աստուած :

Զայն շինեցին լոյս հրեշտակներ
Նուրբ մատներովն իրենց ճարտար,
Այգիներուն աշնան նուէր,
Սիրո՛ւն տղաք, ձեզի համար :

(Գործնական Քերականութիւն)

ԶԱՊԷԼ Կ. ՏՕՆԷԼԵԱՆԵ

21. ՀԱՆԻԻՍ ՃԱՆԱՐԱԿԸ

Ի՞նչ, մի թին ու տխուր նրբուղիի մը մէջ ձգեւ
ու աչքէ անտէս ընել կ'ուզէք այս հինաւուրց
ճախարակը, զոր պայծառ արեւը պատուհանէն
կը լուսաւորէ իր ոսկի յորքերով: Ձգիտէք դուք
թէ՛ անոր մօտ նստած պահուս՝ երբեմն ի՞նչ ա-
նուշ երազներով օրօրուած է հոգիս:

Հանիիս ճախարակն է ան. կարծես դեռ աչ-
քիս առջեւն է որ թէեւ պառաւ այլ իբր աշխոյժ
գործաւոր կը մանէ առաւօտէ երեկոյ:

Այո՛, կը տեսնեմ անոր պատկերն. ինքն է,
ճիշդ ինքն է. ահա իր միագոյն շրջազգեստն, իր
հնաձեւ գդակը, իր գեղեցիկ գլուխը ճերմակ մա-
շերովը գեղեցկացած:

Որչափ ուրախ կ'ըլլար հանիս, երբ թռչուն-
ներն՝ իրենց գարնանային մեղեդին կ'երգէին,
մինչդեռ ինք իր ճախարակը կը դարձնէր անընդ-
հատ:

Կը տեսնեմ դպրոցն ուրկէ երբ ազատ կ'ըլ-
լայի և կուգայի՝ ուրախ ուրախ վեր ելնել մեր
սանդուղներէն, հեռուէն արդէն խառն ի խուռն
կը լսէի այս զուարթ գեղգեղանքն և ընտանեկան
այս աղմուկն. կը մոնէի ներս. — Ա՛րդ, կ'ըսէր
բարի պառաւը, շատ խնդացի՛ր դպրոցը, դասա-
րանէն դուրս վաճառուեցա՛ր երբէք. զրկեմ քեզի,

թէ քաշեմ ականջդ...»: — Ո՛հ, մեծ մայր, գրկէ
զիս, արժանի եմ»:

Եւ դեռ՝ այստեղուս վրայ կ'զգամ այս գորո-
վալից, քաղցր ու երկարատեւ համբոյցն, ու կը
կարծեմ՝ անմիջապէս յետոյ՝ տեսնել ճախարակի
անուին միօրինակ թաւալումը:

Երբ կիւրակէն դար՝ այս հին ճախարակը՝
սպիտակ շապիկովը ծածկուած՝ առաւօտէն երեկոյ
թիկնաթոռին քովիկը գողցես կը ննջէր լռիկ և
հաճելի երեւոյթ մը կ'ընծայէր դիտողին: Մեծ
Աստուածաշունչն՝ որ անպսճոյճ պատկերներ ու-
նէր՝ կը բացուէր այն ատեն, և չէինք զգար թէ
ի՞նչպէս կ'անցնէր ժամանակը՝ դիտելով Յակոբը,
Դաւիթը, արեւելքցի մոգերը, մանուկ Յիսուսը.
— այս երկնային մանուկին պատկերը տեսնելով
հանիս կ'սկսէր միմնջել իր սովորական աղօթքները:

Օրեր անցնելէ յետոյ՝ երեկոյ մը՝ մօտիկ ըրէ՛,
ըսաւ ան ինձ, կը տեսնե՞ս այս թեւն, որդեակ,
ասոր կը նմանին մեր կեանքին օրերն: Անմահ
ձեռք մը, ձեռքն Աստուծոյ՝ կարճ կամ երկայն՝
կը մանէ զանոնք իր իլին վրայ: Իցի՛ւ թէ՛ օրե-
քուդ թիւն՝ որ դեռ նոր կ'սկսի աճիլ, հաւասարի
իմններու թուոյն: Եւ ճախարակին առջեւ՝ հա-
նիս իրար միացնելով երկու ձեռներն՝ ո՛հ, ի՞նչ
ջերմեռանդ աղօթք միացուց իր այս մաղթանքին:

— Իմ օրերս անցան, աւելցուց ան նորէն,

և իմ իր շատ մօտ է դատարկուելու . հոգւոյ խաղաղութեամբ կը հասնիմ գերեզմանին եղբւր և կ'օրհնեմ զԱստուած՝ որ ինձ պարգեւեց երկար կեանք : Երբ արդէն՝ երկար ատենէ ի վեր՝ դադարած ըլլայ աղմուկը զոր կը հանէր խեղճ հանիւղճախարակն , իցիւ թէ յիշելով անցեալն՝ թափէիր մի քանի կաթիլ արցունք » :

Ո՛վ հանիւ , ահա այդ ժամն . երկար ժամանակ անցած է , ուրկէ ի վեր դադարած է այն . . . և տես , որչափ արցունք կը թափէ թուդ լքուած ճախարակիդ քովիկը :

22. ԱՌ ՄԱՅՐՆ ՈՐԴԵԿՈՐՈՅՍ

Ա՛հ , չա՛տ ըսիր այդ խեղճ փոքրիկ հրեշտակին
Թէ հրեշտակներ կան յերկին .

Թէ հոն չըկայ վիշտ , չը փոխուիր բան մը շուտ ,
Թէ քաղցր է հոն գըտնել մուտ .

Թ'երկինք գըմբէթ մ'է մայթերով հրաշալի ,
Ճոխ գոյներով վրան մը լի .

Կապո՛յտ պարտէ՛ղ՝ ուր շուշաններն աստղեր են ,
Աստղ՝ ոչ տարբեր ծաղկներէն :

Թէ հեշտազուարճ աշխարհ մ'է այն անպատում՝
Ուր մարդ գիւթուած անաքրտում՝

Քրովբներ ունի ընկեր խընդի ու պարի
Ու զմեզ սիրող Տէրն բարի :

Թէ քաղցր է սիրտ մ'ըլլա՛ն այրիլ գերդ կերոն ,
Յաւերժապէս ապրիլ հոն

Սուրբ կուսին մօտ եւ մօտ մանուկ Յիսուսին՝

Չըքնաղ տան մէջ ի միասին :

Եւ յետոյ՝ ո՛վ հէք մայր , չըսիր բաւական

Աղկաղկ՝ անո՛յշ այդ մանկան՝

Թէ դու իրենն էիր մէջ դառն այս կեանքին ,

Եւ ինքն ալ գանձդ էր անգին :

Թէ ցորչափ փոքր ենք՝ մայր մ'հսկէ մեր վըրան ,

Յետոյ խնամել պարտինք զայն ,

Զի նէ կարօտ կ'ըլլայ՝ իւր ծեր հասակին՝

Մարդու մ'որ ի՛րն է որդին :

Դու բաւական չըսիր հոգւոյն այն ըզգաստ՝

Թ'Աստուած կ'ուզէ որ մնանք աստ ,

Թէ այր ու կին պարտին միմեանց օգնել ցանգ

Մէջ ցաւերու բազմավտանգ :

Այնպէս՝ որ օր մ'ո՛վ սուգ , կորուստ անդարման ,

Խուսեց էակն անըման .

Եղբ'ւկ , վանդակն ուրեմն բաց թողիր դուն՝

Որ թռա՛ւ թըռչունըդ սիրուն :

Թարգմ. Ե. Վ. Դ.

Վ. ՇԻԿԿՈ

23. Գ Ի Շ Ե Ր

Արեւը մայրը մտաւ . գիշերուան ցօղը՝ գետնին երեսը կը թըլէ . օգը՝ որ ցորեկը չափէ դուրս տաք կ'ընէր՝ հիմա կը պաղըշտըկի :

Ծաղիկներն իրենց խատուտիկ թերթերը կը դոցեն , գլուխնին կը ծռեն , իրենց կոթին վրայ կը կախուին :

Վառեակներն իրենց մօրը թեւին տակ կը քնանան :

Թռչուններն երգերնին դադարեցուցեր են , բոյներնին ծառերուն վրայ դրած՝ գլուխնին ալ թեւիկներուն տակը առած կը հանգչին :

Ձայն մը չեղար այն փեթակէն՝ ուր որ մեղուները իժիր կը մանէին ու կ'ելէին . իրենք ալ թողուցեր են իրենց աշխատութիւնը , ու ամենն ալ իրեն ընկերին քով մամէ սենեակներու մէջ կը քնանայ :

Ոչխարները իրենց կակուղ բրդին վրայ պառկեր են . ալ չի լսուիր ըլլերներու վրայ իրենց մայրեր :

Տղաքն ալ մուցեր են իրենց խաղը . ամենեւին սաքի ձայն չկայ . ճամբաները մարդ չկայ . դարբինն ալ չզարներ իր կռանը սալին վրայ :

Հիւսան սղոցը ճռլթոյ մ'ալ չի հաներ . ամեն արարած կը քնանան , մարդիկ ալ , անբանք ալ :

Երկինք երկիր մութ պատեր է . գիշեր . . . :

Ո՞վ է որ աս ամեն քնացողներուն վրայ հոգ կը տանի , ու անոնց չկրցած ատենը զիրենք կը պաշտպանէ :

Կայ մէկ աչք մը որ քնանալ չունի , որ առանց արեւու լուսոյ կը տեսնէ . ճամբու մէջ իրեն լուսին պէտք չէ , տան մէջ կանթեղի կարօտ չէ . երկնքի վրայ աստղ չի փնտռեր : Աս աչքը ամեն

տեղ կը տեսնէ , ամեն մարդ կը հոգայ . աս է Աստուծոյ աչքը , որուն ձեռքը միշտ մեր վրայ է :

Աստուած տուեր է քունը որ յոգնութիւն առնունք . գիշերը մեզի տուեր է՝ որ հանգչինք :

Իրիկունը մայրը մօտը բերնին դրած՝ կամաց կամաց քայլելով չորս դին կ'երթայ ամեն շնկոց դադարեցնելու , որ չլլայ թէ իր տղան անուշ քունէն արթննայ . անկողին վարագոյրը կը քաշէ , ճրագն ալ կը վերցընէ որ աչքին լոյս չդարնէ :

Աստուած ալ ասանկ մեղի համար սեւ վարագոյր մը կը քաշէ . ամեն բան կը խաղաղցընէ , որ իր մեծ ընտանիքը հանգարտ քուն ըլլան :

Հանդիստ քուն եղիք , յոգնած աշխատողներ , պզտիկ տղայք , դուք ալ տըղտըղացող միջատներ . Աստուած ձեր վրայ արթուն կեցեր է . իր աչքը միշտ բաց է՝ զձեզ պաշտպանելու համար :

Երբոր մութը քաշուի ու արեւուն ճառագայթներն աշուրնուդ զարնեն՝ շնորհակալ եղիք Աստուծոյ որ գիշերը զձեզ պահպանեց . Ծաղիկները բուրեն Աստուծոյ իրենց անուշ հոտը , թռչունները իրենց ընկերը չկանչած՝ անոր շնորհակարութիւն երգեն : Աստուծոյ անունը սրտին մէջ դրած՝ պառկի մարդն ալ , ու երած ատենը նորէն սիրի փառք տալ :

(Յոյցք Աստուծոյ)

Հ. Ղ. ԱՆԻՇՅԱՆ

24. ՄԵՂՐԻԿԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄԸ

Պայծառ գիշեր մը , երբ Մեղրիկ
Դիտէր երկինքը հանդարտիկ ,
«Մայրի՛կ , ըսաւ , երկնից վերան ,
Ի՞նչ են անոնք որ պլպլեւան :
— Անո՛ւշ Մեղրիկս , ես ըսեմ քեզ .
Անոնք որ վերն , հեռուն տեսնես .
Մեր պահապան հրեշտակին
Աչերն են որ միշտ կը փայլին :
— Սակայն , մայրի՛կ , ինչո՞ւ համար ,
Այդ աչերն — որ են անհամար —
Չեն երեւար ցերեկուան մէջ ,
Եւ գիշերը վատին անչէջ :
— Քանզի երբոր մենք ենք արթուն ,
Մեր հրեշտակը քաջէ խոր քուն .
Իսկ երբոր մենք քընանանք խոր ,
Մեզ կը հսկին աչերն անոր :

25. ԵՌԱՆԴՈՎ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Պօղոս գոհ չըլլար
մեքենաբար սովորելով իր
դասերը . ուշադիր մտիկ
կ'ընէ ուսուցչին բացա-
տրութիւններուն և ջանք
կ'ընէ զանոնք հասկընա-
լու համար : Դասէն վերջը
կ'անցնի սորվածին վրա-

յէն և առիթներ կը փնտռէ զանոնք գործածելու
համար :

Անիկա եռանդ ունի :

Այս ընտիր յատկութիւնը , որ դպրոցին մէջ
ստացուեցաւ , աւելի վերջը պիտի կատարելագոր-
ծուի :

Պօղոս եռանդով պիտի սորվի իր արուեստը ,
եռանդով պիտի կատարէ իր ընտանիքի հօր և
քաղաքացիի պարտքերը :

26. Մ Ղ Ր Ի Դ

Ծղորիդըն խեղճ կանանչ ճիւղի մ'վերեւ կըկած
վայեր կուտար իր աննըշտն վիճակին .

Մինչ թիթեռնիկըն գոյնըզգոյն հագուած սըգուած
կը թռչըտէր մէկ ծաղիկէն մէկային :

— Ծաղիկներուն տեսքն իրարմէ գերազանց ,
Մեր թիթեռնիկըն նոր ծաղիկ մ'էր թեւ առած : —

Ծղորիդըն հառչեց . — «Անագորոյն դու Բընուքիւն ,

«Այդ ի՞նչ սրտով կամ ի՞նչ արդեօք օրէնքով ,

«Զիս այսպէս խեղճ ըստեղծելով

«Թիթեռնիկին տըւիր այդչափ գեղեցկութիւն : » —

Մինչդեռ այսպէս ցաւերու մէջ

կը գանգատէր ծղորիդըն խեղճ ,

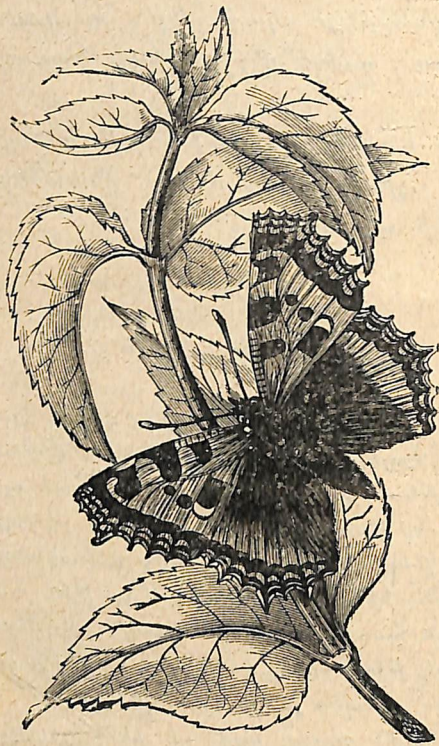
Խուճի մը տըղաք հոն եկան ,

Ձեռքեր զընտակ դաւապան :

Մէկըն կը վալէ , միւսն ալ ետեւէն ,

Բընեն , կը թողուն , կ'իյնան ու կ'եւեն ,

Եւ ահա մէկը մէջերնէն
— «Տըղա՛ք, կանչեց, աըղաք, հասէք,
«Եկէք բըռնենք սա թիթեռնիկ : » —

Իսկոյն ամենքն այն տըղուն
Մտիկ ըրին խօսքերուն .
Գաւազան, զընտակ,
Գըլտարկ, թաշկինակ,
Թափեցին թիթեռնիկին
Անճըրկած թռուռ զըլիսին,

Ողորմելին զուր կը ջանար
Իր փրկութեան գտնելու ճար :
Մէկիկ մէկիկ նաշխուն թեւերն
Փետըռտեցին խեւ տըղաքներն .
Գըլուխն ոտքեր մէկդի կըտրած
Սիրուն թիթեռն ինկաւ մեռած : —
Ծըղրիղը զայն որ տեսաւ՝
Իր վիճակին փառք տըլաւ :

Աշխարհիս փայլք պատիւ յարգանք
Ունին իրենց մեծ մեծ փորձանք :

Հ. Բ. Վ. ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

27. ԱՆՋԱԽԱԿ ԵՂՆԻԿԸ

(Ս. Ռ. Ս. Կ.)

Մատաղ եղնիկ մը,
Իր բնական ալրին մէջ
Ծնած ժամանակ, չգի-
տեմ թէ ի՞նչպէս կ'ըլ-
լայ, իր ձագեր կը մեռ-
նին, խեղճ եղնիկը կը
թողու իր մեռած ձա-
գերը, կ'եղնէ կը պարտի
լերան անտառին մէջ՝ որչի մը պատահելով կը տեսնայ
որ երկու հատ գայլու նորածին լակտներ անօթի
նուաղած ինկած են : Գուցէ իրենց մայր ոչխար

ուսերու երթալով շներէն խեղդուած էր, լակոտներ անմայր մնացեր էին: Դիմասիրտ եղնիկ մայրենի գորովով խղճալով գայլու լակոտներուն վրայ, « Խնչ կ'ըլլայ, ըսաւ, որ ես այս անտէր լակոտներ սնուցանեմ, քանի որ ծծերս կաթով լեցուած են, մինչեւ որ մեծնան »:

Այդ անտառի մէջ դրայի ճգնաւոր մը կար: — « Է՛ անխելք եղնիկ, կ'ըսէ ճգնաւոր, կը զարմանամ, դու խնչպէս այդ գայլու լակոտներ կը սնուցանես, չե՞ս գիտեր որ ադոնք մեծնան, գայլ կ'ըլլան և գուցէ առաջին անգամ ձեր արիւն ծծեն »: « Ադ բան ես չեմ մտածեր, այլ կը մտածեմ միայն բարիք մը ընել », կը պատասխանէ բարեսիրտ եղնիկը:

28. Կ Ի Կ 0

Քառսուն տարի գութանն առած՝ աշխատում է անընդհատ. նիհար, սեւցած արեգակէն, ծեր արդէն.

Այսու հանդերձ թէպէտ հիւծեալ, շարունակէ տակաւին ինքնդրել իր հաց երկրիս բերրի արգանդէն,

Որն որ պատուէ՝ իր գութանին լըծելով ձի, երբեմն եզ, Ակօս ակօս բեղմնաւորէ՝ սերմանէ:

Երեկոյին խըրճիթ դառնայ, աչքերն յերկինք յուսալիր՝ Որ մի անձրեւ տէրն իր քըրտանց հետ խառնէ:

Անձրեւն էլ գայ, արեւն էլ տայ իր կենսատու ջերմութիւն, Ու Կիկոյի ճակտին վրայ միշտ խոնաւ:

Քըրտինքի մէջ, դընէ մի փայլ՝ երբ նա ժըպտի սիրտը գոհ:

Գան շինականք՝ ձեռքերն զինեալ մանգաղաւ՝

Յորեքն հընձել, որ դարձեր է մի ահագին ոսկէ ծով՝

Ուր ծածանէ քամին փայլուն ալիքներ:

Լայնատարած դաշտում ահա լըսուի մի մեղմ շըշընչիւն,

Խորհրդաւոր իրրեւ կենաց մի հրաւէր:

Քայց սոփն, աւա՛ղ, խամրեց չորացուց Կիկոյին ալ գերդաստինքըն թերեւս կուլ տալով իր արտասուք՝ [տուն.

Դըժբաղդաբար մնաց կենդանի, ու մի քանի ընկերով Ելան մեզ մօտ եկան խեղճ ու սովալլուկ.

Մի փայտ ձեռքում՝ որ երբեմն կրէր գերանդին հասկաւ Եւ շնչասպառ կուրծքէն նիհար ու տըկտր՝ [քաղ:

Հագիւ լըսուէր մի ձայն տըկար, որ մըրմինջէր մննդախաբ: Գոսոտ ձեռքով կը մուրար մի հացի կտոր:

Պատըսպարուելու տըւին անոնց մի հինաւուրց անբնակ Ըզգաց Կիկօն՝ որ ոյժը քիչ նորոգի, [տուն.

Որ օրէ օր կազդուրուում է, թէպէտ սիրտը միշտ յարգնաց ծառայել նոր հիմնարկած մի չէնքի, [տօսր.

Երեկոյին վերադառնար ընկերաց հետ տուն տըխուր.

Երգեն տաղեր եւ ցաւալի յիշատակը. . .

Մի գիշեր ալ տունը յանկարծ կործանեցաւ, եւ Կիկօն Ընկերացն հետ ծածկեցին դէշը ու փլատակը:

(Քերտուած)

Պ. Հ. ԱԳԱՄԵԱՆ

29. ՍՍ.ՀԱԿ ԹԹ.ՉՈՒՆԸ

(ԱՒԱՆԴԱՎԻՊ)

Գարնան առաջին օրէն սկսեալ՝ ամբողջ ամառը՝ ամէն իրիկուն, առեւը մարը մանելէն յետոյ՝ այդետտաններու հովանաւ հովաին մէջ տրամադին ձայն մը կը սկսի հնչել, Սահակ... Սահակ... Սահակ... :

Ոչ մէկը կրնայ ճշգեղ թէ ո՞ր կէտ կուգայ այդ ձայնը։ Ամբողջ հովաին մէջ ուր որ երթաս՝ ձայնը կայ ու կը հնչէ, բայց քանի կը կարծես թէ կը մօտենաս ձայնին, այնքան ձայնը կը հեռանայ ու կը հեռանայ քեռէ, անգագար կրկնելով միեւնոյն մեղամողձիկ ողբերգը, Սահակ... Սահակ... Սահակ... :

* *

Կ'ըսեն թէ այդ ձայնը յատկանշական ողբերգն է վիպական թուշունի մը՝ որ ժամանակաւ մարդկային էակ մըն էր։

Ատենօք մայր մը կար, գորովագութ մայր մը որ միակ որդի մը ունէր, Սահակ անուն, խար-

տիշագեղ պատանեակ մը՝ որուն վրայ հողի կուտար։ Այնքան բուռն սիրով կապուած էր անոր հետ։ Ու մայր և որդի իրարմով երջանիկ էին, շատ երջանիկ... :

Բայց, բարէ, այն ժամանակները սովորութիւն կար որ երբ կամուրջ մը կառուցուէր՝ ջուրերու ոգիները սիրաշահելու համար կը զոհէին այն տաղին անձը որ նորաշէն կամուրջին վրայէն տաղին անգամ անցնէր։ Երբ այս զոհը չըլլար՝ ջուրերը կը կտաղէին և իրենց ամենի կոհակներովը շուտով կը փլցնէին կամուրջը։

Խորտիշագեղ Սահակ՝ որ այս անգութ սովորութիւնը չէր դիտեր, սեւ օր մը, դիտելու գնաց այն կամուրջը որ դեռ նոր շինուած, լմացած էր, և զուարթ, միամիտ, անցաւ կամուրջին վրայէն... :

Աւաղ, սովորութիւնը անողոր էր, Սահակ դժբաղդ զոհն եղաւ այդ նորաշէն կամուրջին։

Մայրը՝ անդիտակ այս ահուելի դժբախտութեան, կը սպասէր որ իր որդին գայ, ու չէր ալ դիտեր թէ ո՞ր գայած է անի։ Բայց ի զո՞ւր, խորտիշագեղ Սահակ ալ չվերագարձաւ։ Ու մայրը խենդի պէս չորս կողմ ինկաւ փնտռելու իր սիրական զաւակը... Բայց տեղ մըն ալ չգտաւ զանի։

* *

Ո՞վ գիտէ ի՞նչքան ժամանակ պտըտեցաւ այս
տարաբախտ մայրը լեռներու և անտառներու մէջ
փնտռելով ու ողբալով իր սիրականին կորուստը :
Սրին մէկն ալ, չենք գիտեր ի՞նչպէս, թեւեր ա-
ռաւ և ողացաւ օդին մէջ :

Ու անկէ ի վեր դիչերուան մթութեան մէջ
էնքզինքը ծածկած՝ կ'ողբայ իր սեւ ճակատագիրը
և տակաւին կը փնտռէ իր սիրական զուակը ան-
դադար կանչելով տխրագին, Սահակ... Սահակ...
Սահակ... :

(Մասիս)

ՅՈՒՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

30. ԿԱՏՈՒ ԵՒ ՇՈՒՆ

Երբոր Ադամն ու Եւան
Դրախտէն վըրջնոտեցան,
Շինեցին մի փոքրիկ տուն,
Կանչեցին շուն ու կատուն

Որ պահապան
Դընեն այն տան :

— Ինծի նայէ՛, ըսաւ շանը, մեր նախահայրն Ադամ,
«Քեզ արտաքին թշնամիները վանելու պաշտօն կուտամ»,
«Իսկ դու, կատու, ուշադրութի՛ւն, չըլլայ որ այն չար մկներ
«Գան եւ ընեն այս տանը մէջ հազար վընաս խում ու կեր :

«Ու փոխարէն

«Իմ քսակէն

«Ձեզ կերակրել պարտքս ըլլայ

«Եթէ կուզէ՛ք՝ կինս ալ վըկայ :

«Թէ գտնուի մենէ մէկը ձեզ դէմ երբեք անիրաւ .
«Թէ անօթի թողուն զձեզ՝ թէ պատճառեն պղտի ցաւ ,
«Շուտ մը ինծի բողբոջեցէ՛ք, զանոնք աղէկ մը պատժեմ՝
«Ձի ես այս տան գործածեցի արդարութիւնն իբրեւ վէ՛մ :

Պէտք է նաեւ սա ալ յիշել ,

Ծնած էին Կայէն Աբէլ :

Թէպէտ դեռ փոքրիկ

Բայց «Տե՛ս աղբարիկ»

Ըսաւ Կայէն ուրախութեամբ Աբելին ,

«Մեր ծնողքը փոխուի, թխիկի հոս բերին ,

«Եկուր խաղանք զուարճանանք անոնց հետ

«Եւ վերջէն ալ քաշենք տըփոց ծեծ ու փետ .

«Քիչ մ'ըօտնունք , եղբայր արի» :

Բայց Աբելին սիրտը բարի

Չուզեց ընել այդ կենդանեաց չարութիւն :

«Է՛հ, ես կ'ընեմ», ըսաւ Կայէն «մ'ըներ դուն» :

Գնաց շանը քիթին բերնին ուժով մէկ հատ մը զարկաւ
Եւ կատուն պոչէն սըլմեց որ խեղճը ստուաց «միաւ» :

Դեռ շատ տեսակ փորձանքներ

Անոնց գլխուն կը բերէր :

«Աղբար , քեզի ի՞նչ ըրինք

«Որ դու կ'ընես մեզ չարիք .

«Հիմա կ'երթանք , անողո՛ք ,

«Հօրդ կ'ընենք մենք բողբոջ» :

Ըսին անոնք եւ դնացին ,

Գանգատեցան մեծաւորին :

«Վայ անգգամ»

Ըսաւ Ադամ .

«Դացէ՛ք հեղե դուք այս անգամ ,

«Ես այն չարին հախեմ կուգամ» :

— «Ողջ ըլլա՛ս Տէր որ մեզ պաշտպան

Կ'ըլլաւ» ըսին ու ետ դարձան :

— Մի'թողուր որ անկիրթ մեծեան վերջէն ըրածիդ կը զոյժաս .
Գուցէ օր մը այս չարիքէն մեզ ալ ելնէ մեծ կակ մաս ,
Ուստի պատժէ սա չար կայէնն , ըսաւ եւս իր էրկան :
— Տե կնիկ , հոգիդ սիրես դեռ տղայ են , թող խաղան :

Բայց վախճալով որ չեղլայ

եւայ իրեն վըշտանայ .

Մէկէն կանչեց «Մօ' կայէն ,

Ձեօ խըպնիր դուն անօրէն ,

Ասկէ վերջը ասոնց վընաս

երբէք չընես հա տղաս» :

Կայէնի սիրտն անգուլթ

Այս խրատներն ի՞նչ օգուտ .

Հանդարտ սրտով շարունակեց

Այս կենդանեաց քաջել նա ծեծ :

— Մորթի կտոր

կամ չոր ոսկոր

Հացի վըշուր

Մեզ կերակուր

Եւ վրայէն այսչափ զրկա՞նք ,

Տե գլխունուս ճարը դըտնանք» :

Ըսաւ կատուն իր անձկութեան ընկերին ,

«Ահա գտայ ես մէկ միջոց եւ գիւրին ,

Կեցիր պատմեմ քեզի ես ,

Տեսնեմ ի՞նչպէս կը գտնես .

Հիմայ երբոր մեզ ծեծել գայ այն կատղած ,

Ես ձեռքը ճանկեմ եւ դուն ոտքը խած ,

Ձի ահա տես թէ՛ Ադամ եւ թէ՛ եւայ

Ձեն նկատեր որ մեր հալը ո՛ւր երթայ : »

— Ձէ՛ , համբերէ՛ , բարեկամ ,

Անոնք ունին մեզ խընամ .

Ականջովդ չի լսեցի՞ր , ապերա՛խտ ,

Որ մեր տէրը տուաւ տղուն ի՞նչ խըրատ :

Բայց կայէն դեռ տղայ է ,

Անշուշտ չընես մեծնայ նէ» ,

Պատասխանեց խելօք շունը կատունին :

— «Ի՞նչ համբերութիւն

է՛յ խենդեցար դուն» :

Ըսաւ մեր կատուն .

Եւ դեռ խօսքը բերանն էր

Որ կայէն հոն էր եկեր ,

Մտաւ անոնց մէջերնին ,

Կը կըստնէր միտերնին :

Շունը հեզուկ եւ խոնարհ՝

«Մ'ընե՛ր» , կ'ըսէր «սէ՛ ախպար» :

«Հազար ըրէ՛ դուն հոյ , հոյ

«Քեզ մտիկ ընողը ո՛վ» ,

Ըսաւ կատուն ինքնիրեն ,

Եւ կամիթին փոխարէն

Ճանկ մը զարկաւ կայէնին , ձեռքըն ըրաւ արիւնլուայ ,

Յետոյ փախաւ ու ելաւ խոշոր ծառի մը վրայ ,

Կայէնն ըսես այս ցաւուն չը դիմանար ու կուլայ .

«Ի՞նչ կարծեցիր , ըսաւ կատուն այն մեծ ծառին վրայէն ,

«Դուն ուղածդ մեզի ընես , մենք չը խօսի՞նք , ո՛վ կայէն ,

«Պատուոյս վըրայ կ'երդնում , ահա ամենքը թո՛ղ վկայեն ,

«Որ երբ ընես դու ինձ չարիք , ես պիտի գտմ քու հախեն :

Դարձեալ կուզես

Որ առջի պէս

Երթամ հօրդ բողոքեմ

Եւ դամ քենէ ծե՛ծ ուտեմ .

Ո՛ւշ մնաց ո՛ւշ ,

Ալ չեմ ապուշ .

Խաչմ-թիւ

խաչմ-թիւ

Եւ չորս պիւր ԿՊԸ

Դիւնի Կատուն

Կատուն

Պիտի ճանկեմ, գիտցած ըլլաւ,
Նայէ՛ որ հետքս չիցնաս : »
Այս՝ Կայէնին խորատ եղաւ
Եւ անկէ վերջն ալ բնաւ
Կատուին չէր մօտենար,
Բայց շունին չարիք հազար,
Երբոր կատուն քովէն անցնէր, ան կը պոռար նեւնէն բիւս,
Բայց այս ոճով դործը գիտցող կատուն եղաւ շատ հաճա-

[գիտտ :

Մամիկըս կը պատմէր որ
Այն օրէն մինչեւ այսօր
Կատուները ազատ կ'ապրին,
Իսկ շները ստորին :

Յ. Ղ. Ճ.

31. Բ Ա Ս Թ Է Օ Ռ

1885 յուլիս 4ին, առտուան ժամը 8ին (Ը. Ե)
Ժողէֆ Մէստէր անուն ինը
տարեկան աղայ մը, Սդէփ
բնակող փռապանի մը զաւ
ւակ, Սդէփ գիւղէն միս մի-
նակ կ'երթար Մէսէնկոդի
մօտակայ դպրոցը : Մեկուսի
պզտիկ արահետէ մը կ'եր-
թար, դպրոցականի արահետ
մը, երբոր շուն մը վրան
նետուեցաւ և գետին տապալեց զինք : Տղան չփոր-

ձեց մաքառիլ : Գլուխը թեւերուն մէջ ծածկեց :
Շունը զանի խածաւ, զլրտկեց, մայե գնելով անոր
վրայ : Որմնագիր մը հեռուէն տեսաւ տեսարանը
և վաղեց : Երկաթէ ձողով մը զինուած, հարուած-
ներ իջեցուց շանը, որ փախաւ տուն դնաց և տի-
րոջը վրայ յարձակեցաւ :

Շան տէրը, Թէոտոր Վոն, որ Մէսէնկոդի մէջ
նպարաւաճառ էր, հրացանը առաւ և շունը սաա-
կեցուց : Կատաղութեան ամէն նշանները կը տես-
նուէին. — բերնէն լրձուիք, ստամոքսին մէջ յարդ-
և փայտի կտորուանք : Պզտիկ Մէսդերի ծնողքը
կարծեցին նախ թէ պարզապէս դէշ շուն մըն էր :
Օրը անցաւ խնամելով և լուալով տղուն տասնըչորս
վերքերը : Բայց, իրիկունը, մայրը սարսափելով
պզտիկ ժողէֆը առաւ և Վիլէ տարաւ, տղթոր
վէպէրին :

Պ. Վէպէր առիտ լեւնիփով վերքերը այրեց
քիչ մը և խորհուրդ տուաւ Տիկին Մէսդերի որ
Բարիզ երթայ և աղան տանի մարդու մը, որ,
ինքը միայն, այսպիսի ծանր դէպքի մը մէջ, կրնար
լաւ խրատ մը տալ : « Այդ մարդը Իււր փողոցը կը
բնակի, աւելցուց բժիշկը, և անունն է Պ. Բաս-
թէօն » :

Պ. Թէոտոր Վոն ուղեց ընկերանալ այդ մօրը,
որուն մտատանջութիւնը երթալով կ'աւելնար, և
այդ տղուն, որուն սրունքի և ազդրերու վերքերը

այնպէս էին որ երեքալով դանդաշելով կը քաշէր : 1885 յուլիս 6ին երկուշաբթի առաւ աշխատանոցը հասան :

Պ. Բասթօն խորապէս յուզուեցաւ ու այլալեցաւ այդ խեղճ մարդոց թշուառութենէն : Իր վերջին փորձերովը դտած էր կատաղութեան ժահւրը, բայց հրապարակ չէր հանած, մարդու վրայ չէր փորձած : Այն ատեն երկու բժիշկներ խորհուրդ տուին Պ. Բասթօնի որ այդ դրեթէ դատապարտուած տղուն վրայ փորձէ իր մէթոտը, որ շուներուն վրայ միշտ յաջողած էր : Յիրաւի քիչ ատենէն փրկուեցաւ տղան :

Եւ անկէ ի վեր քանինէր կը փրկուին միշտ Պ. Բասթօնի գիւտին շնորհիւ :

32. Ձ Մ Ե Ռ Ն

Ո՛վ տըղաք, Ձըմեան եկաւ վերըստին,
Ձըմեան իր ցուրտով, ձիւնովն ահարկու.
Նայեցէ՛ք դըրանն առջև հարուստին
Դողըղայ, նօթի՛, հէգն անվերարկու :

Քամին կը ցնցէ ծառերն անտերեւ,
Վըտակն արդ հեղե՛ղ մ'է յորդափրփուր,
Սեւ ամպեր պատեն երկինքն անարեւ,
Բոյներն անթոջուն են, դատարկ, թափո՛ւր :

Դաշտերն՝ ամայի, պարտէզք՝ անմըշակ,
Մերկացած իրենց բոլոր զարդերէն,

Ոչ ծաղիկ ունին, ո՛չ բոյր անուշակ.
Կարծէք՝ անըզդայ՝ սառեր, մեռե՛ր են . . . :

Տըխուր տեսք մ'ունին ամէն տուն տանիք,
Ձըմեան իր սուգը տարածէ չորս դին.
Աւան, գիւղ, քաղաք, մարդիկ, կենդանիք
Վախն ունին մահուան անել անգունդին . . . :

Ա. Ա. Մ. Մ. Պ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

33. Ձ Մ Ե Ռ Ն

Ձմեռը հասաւ. դաշտերը տարւեր են. ձայն
ձուն չկայ. ոչ թռչունի ճըւճըւալ, ոչ միջատներ
յու բզզալ : Վաղուկ ջուրը քարի պէս սառ դարձեր է :

Ծառերն տերեւը կորուսած ճիւղերնին կ'երկընցընեն՝ վատուժցած թեւերու պէս. դեանին հիւթը ալ չի քաղեր երակներուն մէջ. ոչ ծաղիկ կ'երեւի, ոչ երկնքին պայծառ երեսը :

Արեւն ալ արտում՝ ու առանց տաքութեան կ'երեւի, ու կարծես թէ միայն բնութեան խեղճութիւնը յուցունելու համար կը ծագէ :

Լայ, լայ զուկըններուդ վրայ, ո՛վ բնութիւն.
Քիչ մ'ատեն առաջ հանդարտ քու գանձերդ կը վայէլին. վարդը իր անուշ հոտը կը ձգէր, այդին իր խաղողը կուտար. ամենն ալ իրենց ունեցածը :

Գեղեցիկ բնութիւն, Աստուծո՛յ զուակ, ըսէ՛

ինծի . Ինչո՞ւ ասանկ տրտում ես . միթէ հայրդ
զքեզ երեսէ թողուցեր է . Ի՞նչ , միթէ պիտի
կորսուի՞ս երթաս :

Ձէ՛ . Աստուծոյ հոգը քեզմէ անպակաս է ,
ու իր ձեռքը քու վրադ է . կուգայ ատեն որ
նորէն կը ծլին կը ծաղկին ծառերդ , Վարդն իր
առջի խունկը կ'առնու , երկիր՝ իր կակուղ խոտը ,
նորէն կուգայ քեզի քու գարունդ :

(Յոյցք Աստուծոյ)

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

34. ԿԱՐՈՒԱԿՆ ՈՒ ՄԵԾԱՏՈՒՆԸ

Կարուակ մը կար ատենօք
Որ՝ թէպէտ խեղճ , չըքաւոր՝
Կ'երգէր գըւարթ եւ անհոգ
Աշխատելով ամէն օր :

Դրացի մ'ունէր մեծատուն ,
Որ չըքեղ կեանք կը վարէր ,
Բայց ո՛չ հանգիստ եւ ո՛չ քուն
Ունէր ցորեկն ու գիշեր :

Աւտուան դէմ երբ նիրհէր ,
Կարուակն ելած էր արդէն ,
Եւ երգելով միշտ երգեր
Կ'արթընցընէր զայն քունէն :

Հարուստն ըսաւ օր մ'իրեն .
«Կ'ուզեմ բարիք մ'ընել ես .

Հարկը ոսկի թող բերեն ,
Ա՛ռ , ամենքն ալ կուտամ քեզ : »

Կարուակն առաւ երբ ոսկին ,
Ա՛լ աշխարհք իրն էր կարծես .
Բայց այդ դանձուլ թանկագին
Հոգն ալ մըտաւ տունէն ներս :

Դադրեցաւ ձայնն իր երգին ,
Քունն ալ փախաւ աչքերէն .
Տանջանքն եղաւ իր բաժին
Խաղաղ կեանքին փոխարէն :

Օր մ'ալ զընաց հարուստին ,
Որ ա՛լ հանգիստ էր առտուն .
«Ա՛ռ ոսկիներդ , ըսաւ , սին ,
Տուր քունս ու երգս ինծի դուն : »

Հեհեղողութիւն

ԶԱՊԷԼ Կ. ՏՕՆԷԼԵԱՆ

35. ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԸ ԵՒ ԵԿԲԱՆԻԿԸ

Երկրագործ մը տեսնելով թէ իր հունձքերը
կը փլատուին ճնճղուկներու լէգէտներէն , որոշեց
այս անիծից ծնունդներուն գործը լմնցնել : Յան-
ցեր լարեց՝ որոնց մէջ անոնցմէ չատերը բռնուե-
ցան : Բռնուած թռչուններուն մէջ կար եկքանիկ
մը : — « Շնորհք , կ'ըսէր երկրագործին , տուր ինձ
իմ ազատութիւնս : Ես քեզ յանցանք մը չըրի :

Ընդհակառակն ես շատ անգամներ ծառայութիւնս
մատուցի քեզ ուտելով այն միջատները՝ որ քու
սերմերդ կը ջնջեն : Եւ յետոյ, մոռցած ես թէ
շատ անգամ իմ հաճելի երգս հրապուրեց քեզ

քու դժուարին աշխատութիւններուդ մէջ : —
«Այդ ամենը գեղեցիկ և բարի է, պատասխանեց
երկրագործը : Բայց այսօր քեզ չար ընկերներու
հետ կը գտնեմ. գողերու հետ բռնուած ես, պիտի
տի մեռնիս անոնց հետ» :

Ով որ չարերու քով կը յաճախէ, կը վար-
ուին անոր հետ ինչպէս չարերու հետ :

36. ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՈՒՐԲԻ

Հոռիիկ մաման մէկ այծիկ ունէր,
Ամէն օր արծելու զայն երբ արձըլէր,
Կ'աղթէր. «Այծիկըս քեզ, սուրբ Կիրակոս,
Կը յանձնեմ եւ նորէն ինձ դարձուր, բե՛ր հոս» :

Այսպէս այսօր նա սուրբ Կիրակոս,
Վաղն սուրբ Մարկոս, միւս օրն սուրբ Թորոս,
Օրուան հետ սուրբ կը փոխէր, մինչեւ սուրբերուն
թիւը հասաւ, ի՞նչ ընէր. — Օր մը լոյս առաուն.
«Այսօր ալ այժըս, ո՛վ սուրբք ամենայն,
Նա ձեզ կը յանձնեմ, դուք եղէք պահպան» :

Ըսաւ, աղթեց, գիշերն հասաւ,
Ստիպեց այծիկը, այծը չեկաւ.
Մտմտաւ քն առաւ, ՏՐՏՈՆ սկըսաւ,
«Մէկ սուրբի յանձնած այժըս կը դառնար,
Ամէնուն յանձնած օրս ահա չըդար» :

«Մա՛մա, վերէն ձայն, ձա՛յն հրեշտակի,
Ամենուն յանձնած օրըդ խորհրդի
Նստան բոլոր սուրբեր, թէ ո՛վ քո այծին
Պահպան ըլլայ նոյն օր, դեռ կը վիճէին,
Ահա գայլ եկաւ, այծդ անտէր գտաւ

Ու առաւ, տարաւ» :

ՎԱՀԱՆ Մ. Վ. ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

37. ԱՄԷՆ ՓՈԲՐ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ՔՈՅՐ ԵՆ ՄԷԿՄԷԿՈՒ

Տեսէ՛ք սա պարտիղին մէջ աղջիկ մը թարմ և սիրուն այն ծաղիկներուն նման, զորոնք ան կ'ոռոգէ իր անխոնջ ձեռքով: Բայց կը ցուի, որովհետեւ հակառակ իր այնքան ճիգերուն մոլախոտն աւելի կ'աճէր բուրաստանին մէջ. կը տխրի տեսնելով իր խորդենիները, գամելիաները, յասմիկները ու կ'ըսէ. «Ո՛հ, շահաբաժնե՛րս, և դու, վարդ երջանիկ, դուն չէ՛ր որ երէկ ղեփիւռին շնչով քու բոյրերդ կը տարածէիր. դուն շուտով թառամած ես. կորուսած՝ բոյրդ և արդէն ցօղունիդ վրայ ինկած: Ա՛հ, սըշափ ճշմարիտ է,

ինչպէս մայրս կ'ըսէր, դուն երիտասարդութեան պատկերն ես, որ քեզ նման սահմանուած է կորսընցներու իր գոյները և թառամելու»:

Կը մխիթարուի սակայն և կը ժպտի տեսնելով թէ կը ֆնայ տակաւին իր պարտիղին զարդն. յետոյ նորէն կը տխրի, մտածելով թէ քիչ ատենէն ձմեռը պիտի գայ՝ որուն դէմ անզօր է ինք:

Փոքրիկն Անահիտ նոյն պահուն կը լսէ լալու ձայն մը իր պարտիղին շրջափակին քովն և կը տեսնէ իրեն հասակակից աղջիկ մը, ժողոյն և նիհար, պատառատուն զգեստով, աչքերը լալէն կարմրած: Անահիտ կը խռովի թշուառութիւնը տեսնելով, ուստի շուտով մը կը հարցնէ այդ խեղճ աղջկան՝ վշտին պատճառը:

«Հէ՛ք մայրիկ...» ահա այն միակ պատասխանը, զոր թշուառուհին կուտայ հառաչելով: Յետոյ կ'աւելցնէ. «Մայրս հիւանդ է, շատ հիւանդ. այսօր սաստիկ տենդէ բռնուած է, արդեօք վաղը պիտի ունենամ զանի, Աստուած իմ»:

— Վստահ եղի՛ր, Աստուած՝ որ կը տեսնէ տառապանքդ, քեզի երեսէ չափի ձգէ: Մայրս շատ անգամ ինձ ըսած է թէ կը լսէ ան թշուառներու աղօթքը»:

Օտարուհին բան մը չըսաւ, այլ միայն այն հարուստ աղջկան վրայ արձակեց պաղատագին

նայուածքներ : Թշուառը կ'ուղէր խօսիլ, բայց չը համարձակեցաւ : Անահիտ դուշակեց զայն . բայց ի՞նչ կրնար ընել :

Մինակ էր ան իր տան մէջ և նոյն իսկ գըթութեան գործի մը համար պէտք էր իր ծնողքին կամքն առած ըլլալ :

Պահ մը վարանելէ վերջ իր գէմքը լուսաւորուեցաւ անմեղ զուարթութեամբ մը :

« Կեցիր ուրեմն » ըսաւ, և վազեց իր պարտէզն և իր ամենէն սիրած ծաղիկները հաւաքեց և շնորհալի փունջ մը կաղմելով դարձաւ :

« Առ այժմ, ըսաւ, միակ այս ծաղիկները քեզ կրնամ տալ . սա, ծախէ և քիչ մը ստակ պիտի ունենաս » :

— « Աստուած քեզ օրհնէ և իր բարեքներով քեզ լեցնէ » պատասխանեց հէք աղջիկը : Եւ յառաջ եկաւ բարերարութիւնն ձեռքն համբուրելու երախտագիտական զգացումներով : — « Ո՛հ, ըսաւ Անահիտ, ներկայացնելով իր հրեշտակային գէմքը, այլ զիս համբուրէ . միթէ հարուստ և աղքատ, ամենքս ալ քոյր չե՞նք » :

38. ԿԱՊԻԿ, ԷՇ ԵՒ ԽԼՈՒՐԴ

Իրենց անվերջ դանդառներով,
Անկուշտ անյագ բաղձանքներով,
Ձանձրացուցին էշն ու Կապիկ,
Ոչ թէ միայն երկնաւոր Դիք,
Այլ երկրաւոր եւս կենդանիք :
— « Ա՛խ, ի՞նչ կ'ըլար, կ'ըսէր էշ,
« Թէ զոյգ մ'եղջիւր եղին պէս,
« Ունենայի ճակատիս » :
Իսկ Կապիկն թէ՛ « Վա՛յ կըրիս,
« Չունիմ յետիս մի փոքրիկ,
« Պարկեշտածեւ զըմակիկ » :
Երկրիս խորէն այս լըսելով,
Խըլուրդ՝ տըքաց ցաւած սըրտով .
— « Ապերախտնե՛ր, հերիք եղաւ գանգըտուիք,
Փա՛ռք տըւէք որ դուք երկուքդ ալ աչք ունիք » :

Հ. Բ. Վ. ԳՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

39. Ո Չ Խ Ա Ր

Բոլոր ընտանի կենդանեաց տեսակին մէջ,
ամենէն շահաւոր կենդանին
ոչխարն է, որ
մէկ տարուան շրջանին
մէջ գրեթէ իր գնոյն
հաւասար արդիւնք կուտայ :

Ոչխարը շատ զարմանալի աճուն կենդանի է, որովհետեւ

փորը և հանդարտ բնաւորութիւն ունի . հազար-
ներով կարող ես պահել մէկտեղ : Ոչխարը թէ
փափուկ և թէ դիմացկուն մի կենդանի է . ա-
մառը շոքէն շատ կը նեղուի մանաւանդ երբ իր
արօտատեղ դաշտավայր ըլլայ , իսկ հովասուն լեռ-
ներ և լեռնադաշտեր՝ ոչխարի համար արքայու-
թիւն է : Բայց ձմրան ցուրտերուն դէմ կը մրցի :
Տէր Աստուած հողալով՝ այդ խեղճ կենդանին
թանձր բուրդով անոր քամակ պատսպարեր է .
միթէ այդ օրհնեալ կենդանոյն բուրդով մեր
թիկունք չի՞ տաքնար :

Գարնան , ապրիլ ամսոյ կիսուն , կ'սկսին ոչ-
խարներ հեաղհետէ ծնիլ , երբ դուրս ելած կ'ա-
րածին նորաբուսիկ և հին խոտերով : Նոր ծնած
գառներ և ուրիշներ հովիւ իր իշուկին բառնալով՝
իրիկուն գիւղ կը բերէ : Մայիս ամսոյ մէջ երբ
արօտներ կը զօրանան , կը սկսին ոչխարներ կլթել :
Եւ երբ կլթն կը լմնայ , գառնարածն՝ որ գառ-
նուկներ և ուլեր առանձին տեղ պահած է , թող
կուտայ : Դու տես ան ժամանակ մի շուարճալի
տեսարան , ոչխարներ կը բառաչեն , գառներ կը
մայեն , կը թուի թէ մայր ոչխար իր գառնուկին
հետ կը խօսի և գառնուկ մօրը հետ . հարիւրաւոր
ոչխարներ գառներ կը խառնուին իրարու հետ ,
մինչեւ գառներն իրենց բուն մայրեր . բուն
մայրը երբեք օտար գառն չընդունիր իր տակը :

40. ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Ինչպէս թռչուն անտառին
կուգամ երգել նոր տարին .
Աղւոր , բարի մէկն է ան ,
Սիրեմ՝ սիրով անսահման :

Անուշ ձայնով կանչէ զիս .
Կ'ըսէ . « Խնդա՛ դուն , հողի՛ս .
« Բերեմ ձմրան մէջ գարուն ,
« Քեզ պարգեւներ տամ սիրուն » :

Ընտանեկան մեր սեղան ,
Ուր բարիքներ կը տեղան ,
Թող զարգարուն ըլլայ միշտ ,
Զունենանք բնաւ արցունք , վիշտ :

Ուրախութիւն մի անվերջ
Փայլի թող մեր կեանքին մէջ .
Մեր շրթներուն վրայ ժպիտ
Շողայ իրրեւ մարգարիտ :

Թող նոր տարւոյն ձեռքն առատ
Մեզ նըւիրէ բարիք շատ .
Պըսակէ մեր ամէն յոյս .
Այս՝ ջերմ մաղթանքն է հողւոյս :

41. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

Յովհաննէս Կոստանդին Այվազովսկի ծնած է Խրիմի Թէսքոսիա քաղաքը 1817 Յուլիսի 17ին : Իր ծնողներն աղքատ էին և երբ բախար չժպտէր իրեն և բարերար ձեռք մը չհանէր զինքն և չտանէր այնպիսի միջավայր մը՝ ուր իր բնածին տաղանդը զարգացնելու ամեն միջոց բաց էր իր առջեւ, աշխարհ մեծ նկարչէ մը պիտի զրկուէր : 1833ին, Այվազովսկի, դեռ 16 տարեկան եղած ժամանակ, շնորհիւ իր աղքեցիկ պաշտպանին՝ Պետերբուրգի Գեղարուեստից Ակադեմիան ընդունուեցաւ իբրեւ գիշերօթիկ սան, և իր ուսման առաջին տարիներէն ցոյց տուաւ թէ ինչ մեծ ապագայ կը խոստանար ինք՝ նկարչութեան ասպարէզի մէջ : Իր ծովանկարի տաղանդն առաջին անգամ երեւան ելաւ 1835ին նկարած՝ «Օդը ծովու երեսին» պատկերով, որու համար առաջին արժաթէ մետալով վարձատրուեցաւ : Իբրեւ ծովեզերքի զաւակ՝ իր մտքի և հոգւոյ մինչեւ խորերը թափանցած էր ծովային հորիզոնն, որ այնուհետեւ իրեն համար նկարչական բանաստեղծութեան անվերջանալի աղբիւր պիտի դառնար :

Այվազովսկի պատկերները ամեն տեղ ընդհանուր հոչակ կը վայելեն : Ոչ մէկ նկարիչ կրնայ այնպէս բնական ձեւով լաթի վրայ հանել ծովի

ջուրն, օդը, լոյսը, ևայն, որչափ Այվազովսկի : Հանգարա, զուարթացող բանաստեղծութիւն մը կը շնչէ իր նկարներէն : Բաղադրութեան գեղեցկութիւնն և ներկերու ներդաշնակութիւնը կը շոյեն, կը հմայեն նայողի աչքը : «Այվազովսկի նախ և յառաջ վրձինի բանաստեղծ է, ստեղծող է : Ինչ բանի որ դպչի Այվազովսկի վրձինը, իսկոյն անոր վրայ կը սկսի փայլել աստուածային լոյս, որուն ամփոփման կէտն իր հոգւոյն մէջն է, ուսկից ներշնչման այն կենդանի աղբիւրը կը փոխանցի լաթին : Կարելի է համարձակ ըսել թէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ չկայ Այվազովսկիի հաւասար ծովանկար մը » :

(Հանդես Անտրես)

Կ. ՏԻՐԵՍԱՆ

42. ԴԺԳՈՀ ՓԻԼԻԿ

Արմանք զարմանք տիրեց Փիլիկին,
Տրտունջ տեսչո հանեց ի յերկին,
Թէ կարգ ու կանոն մէջ արարածոց
Շատ ծուռ ու մուռ են խառնակ ու չըփոթ :

«Սա նայեցէք վեր ծաւին խոշոր,
Ուր կան փոքրիկ ընկոյզներ կըսկըր .
Իսկ բարակուկ, ցածուկ վրայ ոստին
Կան ձմերուկներ մեծկակ ահագին :
Ես Աստուծոյ տեղ լինէի,
Հակառակը կը գործէի .

Ինչ եւ իցէ , եղածն եղած է .

Քեֆիս նայիմ , քունըս եկած է .

Հանգչիմ քիչ մը , առնում ես զով .

Խաղաղ քաշեմ քուն անվրդով » :

Փիլիկ աղբոր քեֆիկ տեղն էր ,

Ի՞նչն էր պակաս , փորն իսկ կուշտ էր .

Սակայն այս իր քեֆիկ լաւ

Քըթէն բերնէն չուտ եկաւ ,

Յանկարծ մէկ ընկոյղ քա՛ վերէն փրթա՛ւ ,

Փիլիկին ճակտին շըրա՛խ մը զարկաւ .

Յատկեց նա տեղէն , եւ հա իր ճակատ

Գտաւ քսկըռտուած եւ արեամբ ներկուած .

Հեկեկաց իսկոյն եւ բաղկատարած

« Ուղիղ են , գոչեց , գործք քո , Տէ՛ր Աստուած .

Ձի ձմերուկներն եթէ լինէին

Իմ ուղածիս պէս կատարը ծառին ,

Այժմ գլուխս ու ուղեղս ջախջախուած էին .

Աստուած իմ , փառք քեզ , փառք միշտ ի յերկին » :

ՎԱՀԱՆ Խ. Վ. ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

43. ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՏՈՒՆԿԸ

Երկու աղախիներ , Մարիամ եւ Մարգարիտ ,
իւրաքանչիւրը շատ ծանր ծրար մը կը տանէին .
սա կը տրտնջար շարունակ եւ կը գանգատէր իր
բեռան ծանրութեան համար . նա կը խնդար անոր
վրայ եւ կը ծաղրէր , իբր թէ թեթեւ էր ան : —

« Ի՞նչպէս կրնաս խնդալ , ըսաւ Մարգարիտ , քու
ծրարդ ալ ծանր է իմինիս պէս եւ դուն ինձմէ
աւելի զօրաւոր չես » : — « Որովհետեւ ես իմինիս
մէջ դրի , պատասխանեց Մարիամ , պզտիկ տունկ
մը , որ անոր ծանրութիւնը կը նուազեցնէ » : —
« Կ'աղաչեմ , ըսէ ինձ , Մարիամ , ի՞նչ է այն տուն-
կը . կ'ուզէի զայն ունենալ , իմ կողովս ալ թե-
թեւցնելու համար » : Մարիամ ըսաւ անոր . « Այն
պատուական տունկը՝ որ ամէն բեռերը կը թե-
թեւցնէ , համբերութիւնն է » :

ԵՄԻՅ

44. Զ Ի Ի Ն Ը

Յորձանքներով խօլական ,
Պըտոյտներով խենդ ու մենդ
Ճերմակ ձիւներն վար կուգան .
Կարծես ունին յոյզ ու տենդ :

Եւ բամբակի պէս կակուղ ,
Բայց պա՛ղ , շատ պաղ կը դիզուին
Իբրեւ անհուն կարագ իւղ
Տանեաց վըրայ մեր գիւղին :

Ճերմակ , ճերմակ , ճեպ՝ ճերմակ
Երկինք , դաշտեր , մարգ ու լեռ ,
Փողոց , տուներ , հողն համակ ,
Նոյն իսկ ճերմակ են մարդեր :

Բայց , ո՛հ , ո՞ւրկէ անդադրում
Կը տեղայ ձիւնն ըսպիտակ
Սառ ձըմեռուան մէջ տըրտում
Երկնի լա՛յն , լա՛յն ծովին տակ :

* * *

— Վե՛րը , չա՛տ վերն , հո՛ն , հեռո՛ւն ,
Խորութեանց մէջ անհունին ,
Ետեւն ահեղ ամպերուն
Զուարթունք դըրախտ մը ունին :

Պարասլացիկ հրեշտակաց
Թափած փետուրն երկընքէն
Ճերմակ , թեթեւ , հողմասլաց՝
Սառնորակ ձիւնն է . — կ'ըսեն . . . :

(Մասիս)

ԿԱՐՕ

45. ԱՐՔԵՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽԱՂԱՄՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սարգիս արբեցող և ծոյլ եղած էր . ըմպե-
լիքի համար ունեցած ճաշակին համար կորսնցուց
աշխատելու սովորութիւնը : Անդադար գինետուն
երթալով մոռցաւ իր շուկայի ճամբան և իր ըն-
տանիքը թշուառութեան մէջ թողուց : Օր մը սո-
վորականէն աւելի գինով իր տունը երթալով , իր
կնոջմէն ստակ խնդրեց երթալ խմելու համար :
Ի՞նչպէս խեղճ կինը պիտի կրնար տալ : Նա նոյն
խօս հաց գնելու համար ստակ չունէր : Սարգիս

յանկարծ խենդենալով դանակ մը առաւ և զանի
զարկաւ :

Դատարանը զանի տասնևհինգ տարուան տա-
ժանակիր աշխատութեան դատապարտեց :

Անժուժկալութիւնը , յիմարութեան և ոճրի
կ'առաջնորդէ :

Նշան ազնիւ մարդ մ'էր , վաճառատան մը մէջ
արկղակալ էր , լաւ գնահատուած էր իր տէրերէն .
յարգուած էր իր շրջանակին մէջ :

Օր մը չար խորհուրդներու մտիկ ընելով՝
ինքզինքը խաղալու տուաւ . իր ամսականին կէսը
կորսնցուց : Փոխանակ այդ տեղ կենալու ուզեց
իր կորուսած գումարը շահիլ և դարձեալ կոր-
սընցուց : Իր բոլոր խնայածները կ'ոչնչանային . այն
ատեն հատցուց արկղին մէջի դրամը՝ որ իրենը չէր
և շարունակ կորսնցուց :

Թշուառը , տեսնելով թէ կուգայ այն վայր-
կեանը երբ իր տէրերը պիտի ճշգրտէին արկղը ,
չկրցաւ յանձն առնուլ իր անպատուութեանը մէջ
մնալ : Անհետացաւ , իր ընտանիքը և զուակները
թշուառութեան մէջ թողլով :

Խաղամոլութիւնը վատութիւն մ'է :

46. Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ

Լոյս տառերով քու անուն
Սըրտերու մէջն է գըրուած .
Այս տիեզերքը անհուն
Պատմէ բարիքդ , ո՛վ Աստուած :

Ի՞նչ անուշիկ հայր մ'ես դուն ,
Տաս մեզ շնորհներ լիովի .
Քեզմով այս չքեղ Բընութիւն
Գեղեցկութեամբ կը փայլի :

Քու գործերուդ աննման
Է մարդկութիւնն օրհնաբան .
Կ'երգէ քու փառքդ անսահման
Թէ՛ բանաւոր թէ՛ անբան :

Երկինք աստղեր ունի զարդ ,
Երկիր՝ ծաղիկունք գոյնըգոյն .
Իմաստութեանդ ալ ըյս զուարթ
Օ՛ն , զարդ ըրէ՛ իմ հոգւոյն :

Աստղի մը ծոցն ես հանգչած՝
Ա՛հ , գէթ մի օր տեսնէի
Քու պայծառ դէմքդ , ո՛վ Աստուած ,
Այդ օրուան լի՛ւր երանի :

47. ՀԱՐԻՍԱՅԻՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ խոր վերապէն
Ելաւ եկաւ Վաղարշապատ , վաթսուն օրը ամբողջ
Քարող խօսեցաւ հեթանոս հայ ժողովուրդին .
Քիւրաւոր մարդիկ մտիկ կ'ընէին : Անշուշտ անոնց
մէջ շատ աղքատներ կային . Լուսաւորիչն ուղեց
աղքատներուն համար մի ճաշ պատրաստել . բայց
այս ճաշը Յիսուսի պէս հրաշքով չպատրաստեց ,
հրաման ըրաւ հազարաւոր գեղացիներուն՝ որ եղ
ու ոչխար բերեն . զանո՞ք մորթել տուաւ , մեծ
մեծ կաթսաներ կրակի վրայ դրին , միսեր մէջ
լեցուցին , կորկոտն եւս վրան . հրաման ըրաւ հաս-
տաբաղուկ կտրիճ երիտասարդներուն և ըսաւ
հարե՛ք զսա , որով այս կերակուրի անուն մնաց
հարխա :

48. Ն Ո Ր Ա Ծ Ի Ն

Մայիսի ընծայ՝
Աղւոր լուսընկայ ,
Ո՞ր աստղի ծոցէն
Եկար խեղ ու շեւ :

Մայիսի հոգեակ՝
Սիրուն աղանեակ ,
Ո՞ր թռչնոյ բունէն
Ծնար խեղ ու շեւ :

Մայիսի նուէր՝
Վարդերու ընկեր ,
Ո՞ր ծաղկի հոտէն
Շրթունք քո բուրեն :

Մայիսի ձօնած
Քնքուշ արարած ,
Ո՞ր վարդի ցօղէն
Աչկունք քո բղխեն :

Մայիսի ընծիւղ՝
Ծաղկալից զամբիւղ
Ո՞ր խնկի ծառէն
Բուսար խեր ու շէն :

Մայիսի ժպիտ՝
Փայլուն մարգարիտ ,
Ո՞ր անոյշ հովէն
Բերես խեր ու շէն :

Մայիսի պարգեւ
Զուարթուն թեթեւ ,
Աստուծոյ քովէն
Բերիր խեր ու շէն :

(Այս եւ Սոսերֆ)

Մ. ԱՃԻՄԵԱՆ

49. ՆԵՒՏՈՆԻ ՇՈՒՆԸ

Նեւտոն շատ կրակութեամբ և աշխոյժ չնիկ մը
ունէր՝ որ իր վաղքերով
և ոստոստումներով իր
տիրոջ ուրախութիւն կը
պատճառէր : Տիաման կը
կոչուէր :

Իրիկուն մը , Տիա-
ման ցատքեց անուանի
գիտունին գրասեղանին վրայ և աշտանակը տա-
պալեց հոն գտնուած թուղթերուն վրայ :

Բոլորովին ոչնչացան շատ մը ձեռագիր թուղ-
թեր՝ որոնց համար ախքան գիշերներ տքնած էր :
Ուրիշներ պիտի զայրանային , պիտի հարուա-
ծէին անգիտակից կենդանին : Նեւտոն , տեսնե-
լով անդարմանելի չարիքը , գոհ եղաւ ըսելով .

— Տիաման , Տիաման , նրչափ չես գիտեր ը-
րածդ :

Ցաւերը անդարման իսկ ըլլան , համբերու-
թեամբ կը թեթեւանան :

50. ԱՂԱԽՆԻ ԵՒ ԿԱԶԱՂԱԿ

Կարկաչող կաշաղակն
 Ու համեստ Աղանեակն՝
 Օր մի ելան ի միասին
 Սիրամարգին հիւր գացին :
 Հաւ ընդունեց Սիրամարգ
 Հիւրերը՝ չատ մեծարեց ,
 Եւ դառնալնուն ժամանակ
 Նորէն գալերը խընդրեց :
 Ճամբան՝ զմայլած Աղանին
 Սիրամարգին վարմունքին ,
 « Ի՛նչ քաղցր , սիրուն
 « Հիւրընկալութիւն »
 Ըսաւ , « Աղոր , կարծեմ , հոգին
 « Շատ նըման է դըրսի տեսքին » :
 « Բայց դիտեցի՞ր դուն » ,
 Հարցուց Կաշաղակ ,
 « Անոր ոտքերուն
 « Խորթ տըգեղութիւն .
 « Այն ի՛նչ սեւ , բարակ . . .
 « Ի՛նչ անասորժ ձայն ,
 « Ականջքը՝ խըլացան » :
 « Չէ՛ , կըրկնեց Աղանին .
 « Ձի տեսայ ես այն տեղ
 « Ոչ մի բան խորթ տըգեղ .
 « Անոր սիրտն է բարի
 « Վայելուչ կերպարանք .
 « Կեցցէ՛ Սիրամարգ » :

Չարանենդ չեղուն
 Գրտնել կ'աշխատի
 — Նոյն խկ բարւոյն մէջ , —
 Եթէ ոչ չարութիւն
 Գէթ վատ կողմն կամ էջ :
 Այլ առաքինին
 Եւ հոգւովն արդար
 Ծածկէ կամակար
 Ինչպէս Աղանեակ ,
 Այլոց վըրիպակ :

(Բազմալիկ)

Հ. ԳՆՈՎՈՐԷՎ. Վ. ԳՈՐԵՆԵՐԵԱՆ

51. ԽԵՂԾ ՄԵԾ ՀԱՅՐ

« Խեղճ սիրելի մեծ հայր . անշուշտ խուլ ե-
 ղած է . բայց ես անոր բարձր կը խօսիմ և անիկա
 կը լսէ երբ անոր ըսեմ թէ զինքը սրտանց կը
 սիրեմ » :

« Ան գրեթէ կոյր է . անոր թեւերէն կը բըռ-
 նեմ և ես զանի կը տանիմ այն ամէն տեղ ուր
 երթալու փափաք մը կը յայտնէ : Ամէն օր լրագիր
 կը կարդամ անոր և ես իրմէ աւելի երջանիկ եմ
 տեսնելով թէ իրեն հաճոյք կը պատճառեմ » :

« Ան ինծի պատմութիւններ կը պատմէ . ա-
 նոնք միշտ միեւնոյն են . վասն զի ալ յիշողութիւն
 չունի մեծ հայրս : Ես անոնց մտիկ կ'ընեմ ու
 չադրութեամբ , իբր թէ անոնք նոր ըլլան » :

«Լաւ կ'զգամ թէ երկար ատեն չունիմ զանխտեանելու, սիրելի խեղճ մեծ հայրս, և երբ ալ չըլլայ, գէթ գոհունակութիւն պիտի ունենամ որ իր վերջին օրերը քաղցրացուցած եմ» :

Այսպէս կը խօսի և կը գործէ պզտիկ Պետ-
րոսը, ազնիւ տղայ մը՝ որ թոռներուն ամենէն
աղէկն է:

52. ԻՐԵՐՈՒ ՏԽՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տըլուրը էր քարը յիշելով կաղնին ,
Որ աղաա կ'աճի հանդեպ արեւին ,
Կը դիտէ դաշտը ժայռէն բարձրադիր ,
Սարսուռով խընդուն երբ օդն է կարմիր :

Տըլսուր էր կաղնին յիշելով երէն ,
Որ կը վազվառտէ ծառերուն շուքէն .
Բարձրագլուխ կայտառող թեթեւ եղջերուն
Նետելով երկինք հընչւնն երգերուն :

Տըլսուր էր երէն արծիւն յիշելով ,
 Որ կը սլանայ փիւ օդին մէջ զով .
 Բիւբերը լեցուն լոյսովն իր ծրծած :
 Տըլսուր էր մարդն ալ յիշելով Աստուած :

Թարգմ. ԶԱՊԷԼ Կ. ՏՕՆԷԼԵԱՆ

ՀԷՆՐԻ ՔԱԶԱԼԻՍ

53. 4 5 6 7 8

Սա ժայռերը որոնց վրայէն բազէները կը ճախրեն և օձերը կը սողան սուլելով, ուր մահուան փաթթուելով անոնց կողերուն վրայ գորշ կանանչով մը կը գունաւորեն, ատենօք, աւանդութիւն մը կ'ըսէ, այդ հսկայ ժայռերը մարդիկ էին մեզի պէս: Անյիշատակ ժամանակի մը մէջ այդ խոպան տեղէն հպարտ ամբոխ մը կ'անցնէր, հեռու երկիրներէ եկող հարսնեւորներու խումբան մը. ու թմբուկին, դափին ձայնը, երգողներու, ծնծղաներու հնչիւնը, զգեստներուն շողիւնները՝ հեռուն, դաշտերուն մէջ կ'երկննային, ու հարսը, քօղին մէջ ծածկուած՝ իր գեղեցկութիւնը կը պահէր: Յանկարծ անզուսպ փափաք մը կ'ուռեցնէ հարսին սիրտը՝ որ դէմքը բանայ ու վայրի սիրով մը իր գեղեցկութիւնը անծանօթ տեղերուն ցոյց տայ. կը նետէ քօղը ու իր աննման դէմքը արեւին կը ցուցնէ: Այն ատեն, անոր գեղէն ու հրապարտութենէն զայլացած, բնութիւնը անէծքով կը շանթահարէ բոլորը հօտ, այդ տեղը, և անփոփոխելի ալլակերպութեամբ, մարդիկը քար կը դառնան՝ անշարժ ու համր:

Անցորդներու նախաժ.քները վեր կը դառնան մերթ ահաբեկ՝ հսկայ բարձրութենէն, և վրդովուած յուզումով կը հարցնեն անոնք ինքնին թէ

Երա՛ւ այս քարերը մարդ եղած են ասե՛նով ,
կեանքը իրա՛ւ անոնց մէջէն ալ անցած է . սա
քարերը՝ որոնց վրայ անհամար թռչուններու հա-
զարաւոր փետուրներ ջրուած են :

ՌՈՒՐԻՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

54. Ն Ա Պ Ա Ս Տ Ա Կ

Յից ականջներդ ուղղած ի վեր ,
Վար կախած զոյգ կարճուկ թեւեր ,
Մացառին մէջ , շուքին տակ ,
Ըսէ՛ , այդ քու վառ սեւ աչեր
Ինչե՞ր կ'ուզեն տեսնել , ինչե՞ր . . .
Փռքրիկ , կայտա՛ւ նապաստակ :

Թեթեւ , փափկիկ , ճարպիկ , արթուն ,
Այլ կարճամիտ էակ մեռ դուն ,
Կը սիրես խաղ ու կատակ ,
Եւ՛ անառակ մանկանց նըման՝
Անդադար աստ եւ անդ գաս ման ,
Անհոգ , անգործ , անվաստակ :

Սակայն ի զուր շուքին մէջէն

— Երբ որսորդաց շուներ հաջեն —

Աչերդ ուղղես զերդ գիտակ ,

Եւ պահ մ'յետոյ ալ չորս ոտքով

Կ'աճապարես փախչիլ փութով . . .

Քեզ կը հասնի՛ մի քնդակ . . . :

Եւ ահա թարմ կանանչ խոտին
Վըրայ փըչես դու շունչդ յետին ,
Սիրուն այլ խեղճ նապաստակ ,
Եւ որսորդներն՝ իբրեւ դազալ
Քեզ կը բերեն . . . կաշեայ մախալ ,
Քեզմով շահին ապա ստակ . . . :

(Շողեր ու Յողեր)

ԱՂԵՔՍ Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

55. ԳԷՈՐԳ ՍԹԷՖԷՆՍԸՆ

Գէորգ Սթէֆէնսըն , Անգղիայի մեծ գետ-
նաչափը իր տղայ հասակէն
ցոյց տուաւ մեքենագիտու-
թեան համար մեծ յօժարու-
թիւն մը . բայց իր հայրը ,
հանքագործ մը , շատ աղքատ
էր անոր կրթութիւն տալու
համար : Սթէֆէնսըն ինքնիրեն
սորվեցաւ :

Օգտակար կերպով գործածելով մեքենագի-
տութեան մասին իր նշանաւոր յօժարութիւնները՝
երկաթուղիներու մեծ հնարագիտութեան ճշմա-
րիտ հիմնադիրն եղաւ : Բազմաթիւ գծեր շինեց
Անգղիոյ , Ֆրանսայի , Պելճիգայի , Իտալիոյ , Սպա-
նիոյ , Եգիպտոսի մէջ :

Շատ հարուստ եղաւ : Այս մեծ բախտը կը պարտէր իրեն խելքին , աշխատութեան և ամենէն վեր , իր յարատեւութեան : « Առանց յարատեւութեան , կ'ըսէր ան երիտասարդներու՝ որոնց կ'ախորժէր խրատներ տալ , երբեք չպիտի յաջողէի բանի մը մէջ : Յարատեւութիւն ի դործ դրի ինքնիրենս սորվելու համար , դժուարութիւններ բառնալու և ցրելու նախանձութիւններ՝ որոնց հանդիպեցայ ճամբուս վրայ » :

56. ԺՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ՆԱՊԱՍՏԱԿՐ

Ա. Ռ. Ա. Կ Ի Կ

(Նմանողբար)

Ազտաւ մ'իւր հատու ճիրաններուն տակ
Բռնած էր ուժգին մի խեղճ նապաստակ .
Տեսաւ զայն ճնճղուկն եւ գոչեց . « Ընկե՛ր ,
Սրբնթաց ոտքերդ ո՛ւր էիր ձրգեր . . . : »
Բազէ մ'որ կ'անցնէր՝ լըսեց այս խօսքեր ,
Սրլացաւ եկաւ եւ ճնճղուկն որսաց :
Նապաստակն յայնժամ իւր սրտին խորէն
Հրճուեցաւ եւ փոյթ հարցուց հեղնօրէն .
— « Ո՛ւր ձրգեր էիր թեւերդդ սրբնթաց . . . : »

(Շողեր ու Յօդեր)

ԱՂԵՔՍ Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

57. ԽՂՃԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանքլին իր երիտասարդութեան ատեն բաւական գէշ ունակութիւններ ունենալու հակամէտ էր : Սակայն իր վրայ հսկելուն և իշխելուն շնորհիւ մարդոց ամենէն առաքինին և իմաստունը եղաւ : Գիտէր թէ ի՞նչպէս կարելոր է ամէն օր դործերու մասին խղճի քննութիւն ընել : « Ի՞նչ կ'ընէ վաճառականը՝ որ կ'ուզէ հարբատանալ » կ'ըսէր : Ճիշդ հաշիւ կը բռնէ իր ելք ու մուտքին : Ի՞նչ պէտք է ընէ մարդ մը որ կ'ուզէ աւելի կատարեալ ըլլալ : Պէտք է որ ամէն առտու և ամէն իրիկուն ուսումնասիրէ իր հոգեկան վիճակը , ինքնիրեն հարցընէ թէ . ի՞նչ բանի մէջ լաւագոյն եղած է :

Իր խղճի այս օրական քննութեան մէջ աւելի յաջողելու համար , Ֆրանքլին մտածեց պղտիկ տետրակ մը ունենալ , ուր ամէն օր սեւ գծով մը կը նշանակէր իր մէն մի դործած յանցանքը , այն բարոյական սկզբունքին դիմաց՝ որուն մասին թերացած էր :

Այսպէս յաջողեցաւ իր թերութիւններէն ազատիլ : Իր թերութիւնները ուղղելու լաւագոյն միջոցն է անոնց հետ մի առ մի կռուիլ :

ներուն վրայ . ինքն է քաջալեր , սփռփանք , լոյս , գուրգուրանք իր սիրելիներուն վրայ . իր սիրոյ կրակով կը տաքցնէ զանոնք :

Բայց , վահ , հրչափ տխուր է հիմայ . կը յիշէ ամէն վայրկեան իր թոռնիկն , որ մահառիթ հիւանդութեան մը զոհ եղաւ . թշուառ կիներն այս կորուստին համար շատ անգամ կ'առանձնանայ իր խցիկը և կ'աղօթէ ու կ'արտասուէ . կը պաշտօնի սրտանց որ պահ մը բացուի երկինք և տեսնէ իր թոռնիկը :

Մխիթարուէ , վշտահար կին , մօտ է ժամն և գուն պիտի երթաս գտնել բարձր սարին վրայ բոյն մը՝ ուր կը հանգչի անմեղ ձագուկդ :

60. ՈՐԹԱՏՈՒՆԿՆ ՈՒ ԿՆՁՆԻՆ

Ա Ռ Ա Կ Ի Կ

(Նմանողաբար)

Որթատունկ մ'աննեցուկ , անզօր ,
Կը վատթարանար օրէ օր .

Ձէր տար ոչ տերեւ , ոչ խաղող .
Կնձնի մ'անոր պաշտպան եղաւ .

« Թէ ես պըտուղ չունիմ բընաւ՝

Կ'ըսէր , գէթ լաւ պըտուղ տըւող

Մի տունկ կ'ապրի իմ պատճառաւ : »

ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

61. ՊԱՐՏԻԸ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԲԱՆ ՄԻ՛՛՛

Կարապետ բարի դործաւոր մ'է՝ որ կանոնաւորապէս իր թոշակը տուն կը բերէ . անոր ընտանիքն երջանիկ է և բանի մը պակասութիւն չունի :

Օր մը հիւանդացաւ և ամբողջ ամիս մը չաշխատեցաւ : Իր բոլոր խնայողութիւնները հատան բժշկի և դեղագործի ծախքերուն համար : Կարապետ առողջացաւ , բայց կինը և աղաքը հաց չպիտի գտնէին ուտելու :

Կարապետ իր բարեկամներէն մէկուն դիմեց որ աղնուութիւն ունեցաւ անոր կանխավճար մը ընելու :

— Քեզ պիտի վճարեմ այս՝ ամիսը 100 զրշ տալով , կ'ըսէ անոր Կարապետ , և շնորհակալ եմ քեզ քու ընծայած բարեկամութեանդ ապացոյցին համար :

— Աղէկ , աղէկ , կ'ըսէ բարեկամը , կռիւ չենք ըներ :

Կարապետ մեծ հոգ մը ունեցաւ , այն է իր խոստումները կատարել : Ամէն շաբաթ իր շահածէն մաս մը մէկ կողմ կը դնէր : Աւելի լաւ պիտի սեպէր անօթի մնալ քան թէ խոստումը չկատարիլ :

Պարկեշտ մարդ մը խղճի մոռք իր խոստումները կը պահէ :

62. ՄԱՅՐԻԿԻՆ ԵՐԿԸ

Սիրեմ ցօղին շիթեր բարդ
 Եւ զեփիւսին առաւրան ,
 Սիրեմ վարդէ ամպին վրան
 Տեսնել ծագել օր զըւարթ ,
 Բայց զոր սիրեմ կաթոգին ,
 Երջանկութեամբ , հաւատով ,
 Սուրբ եւ քաղցրիկ գորովով
 Դու ես , որդեա՛կ իմ :

Սիրեմ գիշեր մըթագին՝
 Որ սլըսակէ իւր վեհ գեղ
 Ակունքներով իւր թագին
 Լուսաւորել ամէն տեղ :
 Բայց զոր սիրեմ կաթոգին ,
 Երջանկութեամբ , հաւատով ,
 Դու ես , որդեա՛կ իմ :

Սիրեմ տեսնել ուլկիւն
 Կատղած վազել դէպ յերկին ,
 Եւ հետեւիլ լըռեւեայն
 Մարգիթ գողտրիկ առուակին .
 Բայց զոր . . .

Սիրեմ Հաստչին տուրքն անհուն ,
 Զըւարթ ժըպիտը դարնան ,
 Ծաղկած ամառն ու աշուն
 Եւ սառոյցները ձմրան :

Բայց զոր . . . :

(Բագմալիկ)

Թարգմ. Հ. ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԻՅԵԱՆ

63. ԶԱՐՆՈՒԱԾ ՈՐՍՈՐԴԸ

(ՀԷՖԵՍՍ)

Անկոխ ուղիներէ , օձի ճամբաներէ՝ քարերուն
 վրայէն Այծեամ մը կը փախչի . անցած տեղերէն
 կարմիր արիւն կաթկթած է ու քարերը դեռ թաց
 են . կը վազէ՝ կը հեռանայ , կոտոշները քարեր կը
 զլտորեն դարձար : Ապառաժներուն վրայէն ցատ-
 քելով , կաքաւի ձագերը թռցունելով իրենց բոյ-
 նէն ու լեռներէն թաւալող ջուրերը պղտորելով՝
 կը սլանայ Այծեամը , կը փախչի . սիրտը ուժգին
 խռոված է . վախը խիստ բլլալու է :

Հեռուն , մարդ մը կ'երեւի , կապարճը ու-
 սին , աղեղը լարած՝ նետը կը քաշէ : Վարէն , այդ-
 քան վարէն նետն իր նշանին չի կրնար հասնիլ .
 լեռները ապառաժներ են ու ճամբայ մը չերեւիր
 որ գաղաթը տանի . այդ տեղերէն մինակ մողէզ-
 ներ կը վազեն ու Որսորդը օձի ոտք ունենալու է :
 Փախաւ Այծեամը ու Որսորդը անոր ետեւէն :

Բայց ճամբայ չիկայ ու զեռունի ոտք հարկա-
 ւոր է մագլցելու համար . ել՛աւ , ել՛աւ Որսորդը
 Այծեամին հետքերէն կաթկթած կարմիր ցայտքե-
 լուն ուղիով որսորդը գնաց՝ մոռցած թէ լեռը մահ-
 ուան կը տանի ու իջնելու համար ալ անգամ մ'ալ
 ճար չիկայ : Այծեամին գնտակ նետողը անէծքով
 կը մեռնի :

Գազաթն հասաւ ահա : Բայց Այծեամբ...
չի կար , քարերն իրենց ճեղքերուն մէջ առին թէ
լեռներն իրենց անձաներուն մէջ պահեցին զինքը ,
սիւ գիտէ . Որսորդը շատ փնտռեց , բայց չի կրցաւ
գտնել զանի :

Կատաղի մոլեգնութեամբ խորտակեց քարին
կապարճը , նետը ու աղեղն ալ և անոնց կտոր-
ները հովերը տարին :

Հոս ու հոն արծիւներ կը ճչէին ու ահագին
թեւերնուն թափ կուտային . անոնց բոյներուն մօտ
փտտած ոսկորներ ու անդղի կտուցով ցեցքուած
անճանաչ դիակներ ինկած էին : Հիմա կարիճ Որ-
սորդը լեռներուն մէջ մինակ , կը վախնայ ու ա-
նոնց մէջ արձագանգող իր անհաստատ ոտքերուն
թփռտուքը զինքը կը խռովէ :

Զառիվերը դիւրին , բայց զառիվարը ահար-
կու է . մոռցած է թէ ուրկէ վեր ելած է ու ճամ-
բայ մը չի կայ որ զինքը վար տանի : Աւաղ , Այծ-
եամին որսը անիծուած է ու հալածող որսորդը
տանջանքով կը մեռնի :

Մինակ , կայնած է լեռան վրայ , հովերը մա-
զերը կ'ալեկոծեն ու բոպիկ ոտքերէն ալ արիւն
կը մզի . յուսահատ է , ալ չի կրնար իջնել . կեցաւ
հոտ , սպասելով մէկուն որ պիտի գար , մինչ առ-
ջեւէն մարախներ կը ցատքէին խումբով ու թեթե
թեւերով վար կը խուժէին . անոնց վար իջնելը
տեսաւ տխուր աչքերով ու հետեւեցաւ ակնար-

կով երբ թրթռալով կը կորսուէին . մերթ ընդ-
մերթ բզէզ մը միօրինակ բզզիւնով հանդարտ
լուծիւնը կ'աղմկէր ու կը թռէր կ'երթար : Կե-
ցաւ հոտ , լեռան գլուխը , աչքը անսպառ յոյսով
ուղղուած վարը , լեռներէն դարվար , սպասելով
մէկուն որ պիտի գար : Մահը եկաւ ու աչքերը
իրենց կոպիճներուն մէջ , բաց գլուխն ալ ուսին
վրայ գամեց : Ու լեռը հիմա իր երգն ունի : Վայ
անոր որ այծեամին նշան կը բռնէ :

(Ծաղիկ)

ՌՈՒՐԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

64. Մ Ի Ա Կ Ա Ն Ի

Երէկ ապրիլի առաջին օրն էր ,
Բնութիւն՝ երջանիկ , երկինքը կ'օրհնէր -
Ամէն հոգւոյ մէջ վերարծարծէր յոյս ,
Թըռչնիկք իրարու տային բարի լոյս :

Ամպեր նուրբ շղարշ էին յօրիներ
Երկնի ճակատուն , զերդ աղախիններ
Որ փութան զարդեր հագցունել հարսին ,
Մէջքին պարեգօտ եւ թեւեր վարսին :

Ամենքն ապրելէ գոհ երեւէին .
Եւ գոգցես , ձեռքը կողով մ'արփային ,
Ապրիլ , ծաղկանց հետ , իւր շուրջը սըրփէր
Նոր կեանք , նոր արեւ , զըւարթութիւն , սէր :

«Բարի լո՛յս», միմեանց պատուհաններէն
Մընջէին աղջկունք որ ծաղիկ սիրեն .
«Բարե՛ւ, ի՞նչպէս էք, այս ի՛նչ աղուոր օդ : »
Եւ հագած էին թեթեւ պարեգօտ :

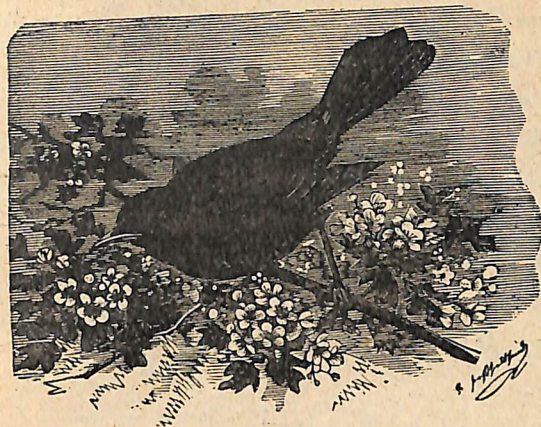
Եւ մի դեռատի տեսայ ես աղջիկ
Որ պատուհանի մ'առջեւ, հանդարտիկ,
Նըստէր ձեռն ի ծնօտ եւ անկարեկիր
Ամէն այս խընդին, տօնին սիրալիր :

Շնորհալի դէմքին վերայ մի ակօս
Թեթեւ գըծած էր արցունք մըլտահոս,
Թէպէտ գեղեցիկ, թէպէտեւ մատաղ,
Այլ կարծես զառամ բան մ'ունէր, աւա՛ղ :

Կարծես սըրտմըտած էր դէմ աշխարհի .
Կեանքն իրեն համար չունէր ինչ բարի .
Ապրիլ սէր չունէր եւ չունէր ծաղիկ,
Եւ կապոյտն ալ չէր բընաւ գեղեցիկ :

Այս ծիծաղներուն մէջ այդ արտասուք,
Այս մեծ հիմենին առջեւ այդ մեծ սուգ
Լըցին զիս անհուն ցաւով, ասլոթեամբ
Եւ պատեց աչերըս տրտմութեան ամպ :

Երբ այսպէս ասլած խորհէի, տըրտում,
Հոգիս բընուած վըշտով անպատում,
Դէպ իմ կողմ դարձաւ դէմքըն գեղանի,
Եւ տեսայ, թըշուա՛ն էր միականի :

65. Ս Ո Ւ Ա Կ

Գարնան գեղեցիկ երեկոյ մը մանկիկ մը ու-
սուցչին հետ անտառին եղբւրքը կը պտըտէր . Յան-
կարծ սոխակի ձայն մը լսուեցաւ . «Ի՛նչ գեղեցիկ
ներդաշնակութիւն» ըսաւ Պօղոս երկար ժամանակ
հիացմամբ մտիկ ընելէն ետքը, «հետաքրքրութիւնս
կը շարժի այս գեղեցկագոյն երգը մօտէն լսելու .
քիչ մը առաջ երթանք, ուսկից կուգայ այս ձայնը» :
— «Աղէկ զգուշացիր, ըսաւ ուսուցիչը, սոխակը
այնպէս վայրենի թռչուն մ'է որ մեր քիչ մը մօ-
տենալը բաւական է խրտչեցնել զինքը ու երգը
դադրեցնել տալ» : — «Բայց ինչո՞ւ համար, ըսաւ
տղան, ինչո՞ւ այս թռչունը որ իր երգին գեղեցկու-

Թեամբը ուրիշներունը կը խափանէ , բուի պէս
միայնութիւնը կը սիրէ : Ինչո՞ւ իր քաղցր ձայնը
մեր բնակութիւններէն հեռու կը հնչեցնէ , մինչ-
դեռ մեր պարտիզին փոքր ծառերն անգամ լե-
ցուն են անհամ և ձանձրացուցիչ ճռուողիւններով
թռչուններու » : « Այս , պատասխանեց ուսուցիչը ,
այն առակը մեզի իմացնելու համար է որ ստոյգ-
արժանաւորութիւնը երկշոտ է և կը սիրէ առան-
ձին կենալ , և զայն ունենալու համար պէտք է
գիտնալ թէ ի՞նչ կերպով ստանալու է » :

66. ԻԼՄԷՆ ԼՃԻՆ ԶՐՈՅՅԸ

(ԱՌ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻՍ)

Լիճն իլմէն սուրբ եւ մաքուր
Մընար երկրի մէկ խորշին մէջ թաքթաքուր ,
Մինչ իւր ափին մօտ բնակէին կոշտ ու բիրտ
Աւազակներ մարդախոռոչ քարասիրտ :

Զէին գիտեր հերկել հող
Կամ ոռոգել զայն ջուրերովը լըճիդ ,
Այլ զոհերով արիւնոզող
Կը պըղծէին անոր ալիքը վըճիտ ,
Իրիկուն մը կը լըսուէր
Շըփոթ աղմուկ մ'երկրէն վեր :
Լիճն էր որ իր ողջ ձուկերովն անհամար
Թեւեր առած կը սլանար :

Բընակիչը խաբուելով
Վազեցին լըճին քով
Եւ կարծէին թէ անաշխատ
Պիտի դըտնեն ցամաքին վրայ ձուկն առատ ,
Սակայն տեսան թէ չէին ա՛յլ ինչ մնացեր
Բայց միայն գորտ ու օձեր :
Հետզհետէ կը բարձրանար լիճն ի վեր :

Ու անտառին որսորդներ
Կ'ըսէին մեծ զարմացմամբ .
« Ի՞նչ է արդեօք այդ սեւ ամպ » :
Իսկ հովիւներն ալ անդին ,
« Ի՞նչ է կարապն այդ ձերմակ
Թեւատարած լայնարձակ
Որ կը թըռչի մէջ օդին » :

Գիշերն ի բուն
Ճամբորդեց լիճն հանդարտիկ ,
Սակայն այգուն

Տեղ մը իջաւ , եւ ուզեց
Այդ երկրի մէջ՝ ուր կ'ապրէին լաւ մարդիկ ,
Ընտրել իրեն վայր մը մեծ .
« Եթէ հընձեւ կ'ուզէք հիմա ,
Պատրաստ եղիք » , կը գոչէր նա :
« Ո՛հ , ինչո՞ւ չէ , կ'ըսեն բարի մարդիկն այն ,
Եթէ հաճիս մեր արտն ու մարդն ոռոգել » :

Կը հաւանի լիճն անարգել .
Յատակած իր մը կը բանան խոր ու լայն ,
Ու լըճին շուրջ ապահով
Թուրքեր կանգնեն մատաղ ծառեր տընկելով :
Կը զետեղուի լիճն իսկոյն
Հետ իր բոլոր ձըկներուն :
Այդ լայնանիստ տեղւոյն վրայ

Այնպէս հանգիստ եղաւ նա
 Որ ոչ երբեք խորհեցաւ ալ
 Թողուլ երկիրն ու հեռանալ .
 Անտի եւ այսր՝ ամէն դի
 Արտերն եղան յոյժ յուսթի .
 Եւ ամէն տարի երիտասարդ , ծեր ու կին
 Որ գան պարել մօտ այդ լրճի եղերքին .
 Կը հրուշակեն երգ ի բերան
 Անոր բըղխած բիւր բարիքներն բազմերան :

ԵՂԻՇԷ Խ. Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

67. ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵԻ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ

Սահակ Պարթեւ , Մեծն Ներսիսի որդին ,
 յաջորդեց Ասպուրակէս կաթողիկոսի 399ին : Ս.
 Գրիգորի վերջին արու շառաւիղն էր Սահակ , որ
 յունարէն լեզուն սորված էր Կ. Պօլիս և լաւ ծա-
 նօթութիւն ունէր Յոյն եկեղեցւոյ սուրբ հարց
 գրութեաներուն : Միշտ օրհնուած պիտի մնայ յի-
 շատակն այս մեծ Հայրապետին՝ որուն ամբողջ
 կեանքը նուիրուած էր եկեղեցւոյն և ազգին : Ինքն
 էր որ հաստատեց եկեղեցիներ , վանքեր և դպրոց-
 ներ , մասնաւորապէս Ս. Մեսրոպի գործակցու-
 թեամբ : Բայց իր գլխաւոր գործը պիտի մնայ
 միշտ Աստուածաշունչի երկրորդ թարգմանութիւնը ,
 որ հին մատենագրութեան պսակն է :

Խոր ծերութեան մէջ , իրր իննսուն տարե-
 կան , վախճանեցաւ Սահակ Պարթեւ 439ին և ամ-
 փոփուեցաւ իր ծննդավայրին մէջ Աշտիշատ գիւղը :

Իսկ Մեսրոպ Տարօնոյ Հացեկաց գիւղէն էր ,
 Վարդան անունով մարդու մը զաւակ , որ տղայ
 հասակէն լաւ տեղեակ էր յայն , պարսիկ և ա-
 սորի լեզուներու : Մեսրոպայ գլխաւոր գործն է
 հայ գրերու գիւտն , որով ազատեցաւ ազգն օ-
 տար գրերու գործածութենէն : Իբրեւ ուսուցիչ
 և առաջնորդ , իբրեւ վարդապետ մեծամեծ ծա-
 ոայութիւններ ըրաւ , ինքն էր որ բովանդակ ազ-
 գին մէջ լուսասրութիւն տարածեց , վանական
 միաբանութիւններ կազմեց : Օգտակար եղաւ ոչ
 միայն իրեններուն , այլ և դրացիներուն իսկ ,
 Վրաց և Աղուանից գրերը գտաւ , որով կարելի
 եղաւ Ս. Գրոց թարգմանութիւնն ընել նոյն լե-
 զուներով :

Ս. Սահակի մահէն ետքը , վեց ամիս միայն
 ապրեցաւ Մեսրոպ , 440ին վախճանեցաւ և մար-
 մինն ամփոփուեցաւ Օշականի մէջ :

68. Տ Ր Ա Մ Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԳԱՆԳԱՏՈՂ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՂԻԲ

ԱՐՈՒՍԵԱԿ, ԶԱՊԷԼ, ՆՈՒԱՐԴ

(Տեսարանը կը ներկայացունէ դասարան մը, պատէն կախուած աշխարհացոյց քարտէսի մը առջեւ կանգնած է Արուսեակ. Զապէլ եւ Նուարդ զրասեղանի վրայ նստած կ'ըզաղին.)

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

... Պալթիկ ծովուն մէջ թափին չորս գետեր .
Նիէմէն , Վիսթիւլ , Լատիւն եւ Օտէր .
Կասպից ծովուն մէջ՝ երկու գետ հսկայ ,
Ուրալ եւ ... Ուրալ , Ուրալ եւ ... Վոլկայ :

ԶԱՊԷԼ (Ընդմիջելով)

Բայց մտքէդ կարդալ չե՞ս կրնար , Արո՛ւս ,
Միշտ արգելք կ'ըլլաս դու իմ դասերուս .
«Nous avons fini, vous aviez fini,
Ils avaient fini, futur, ապառնի ... : »

ՆՈՒԱՐԴ (Ընդմիջելով)

Ճի՛շդ , վեց պարի չաքար եւ հինգ եօթերորդ
Կոտորակ մընաց իբրեւ աւելորդ .
Առնելու համար նիշ ու քաջալաւ՝
Լըմընցուցի՛ բայց ... հոգի՛ս ալ ելաւ ... :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Թըւաբանութեան պէս կա՛յ ղիւրին դաս ...

Թիւերուն ծայրէն կը բռնես կ'երթաս ...
Բաժնէ՛ , թէ ամբողջն ընել կուզես կէս ,
Իսկ թէ շատցունել՝ կը բազմապատկես .
Աշխարհագրութիւնն այնպէս չէ՛ սակայն .
Անթիւ անուններ կան , կարճ ու երկայն ,
Երբէք չը լսուած , անծանօթ , խրթին ,
Սըփուած աստ անդ , աշխարհիս չորս դին ,
Քաղաքի , լերան , ծովու կամ գետի ,
Զոր ուզես չուզես գոց ընես պիտի ... :

ԶԱՊԷԼ

Գաղղիերէնն հապա՞ , դիւրի՞ն է միթէ ,
Կրնա՞ս խոնարհել « être, avoir été, »
Այն անտանելի բայերն օժանդակ ,
Որք տասն անգամ ձեւ փոխեն այլանդակ ,
Եւ նախ , գոյական անուանց յոգնակին
Իւր բացառութեամբք պէսպէս ու կրկին ,
Եւ ածականներն ալ որոնց մէն մին
Քգական կ'ըլլան ... ինչպէս որ կամին ...
Եւ ասոնք որ մեզ դժուար կ'երեւին՝
Քերականութեան ծա՛յրն են տակաւին ... :

ՆՈՒԱՐԴ

Գըլուխս կախած , կէս ժամէ ի վեր
Քովէ քով չարեմ բիւրաւոր թիւեր .
Վարժուհւոյն տըւած սա խառնակ խնդիր
Կրնա՛ս նէ լուծէ , կրնա՛ս նէ դըտիր ...
Բազմապատկութիւն , բաժանում , գումար
Կամ բարձում ըրէ անվերջ , անհամար ,
Փընտընէ կանոնն , օրէնքն ու սլառճառ ,

Եւ աշխատէ՝ որ՝ քըսան պարկ աճառ ,
Չորս փանքաւ երկաթ , հինգ փոյն դարի
Վերածես դիւրաւ խահուէ շաքարի . . . :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Ամէն ուսմունք ալ դժուար են , քոյր իմ ,
Եւ ես շատ ատեն կ'ըսեմ , կը խորհիմ
Թէ մենք աղջիկ ենք , եւ թէ աղջկան
Համար այսքան բան սովորելու պէտք կա՞ն . . . :

ՋԱՊԷԼ

Ես բոլոր դասերս ունիլ կը հոգամ ,
Բայց իմ մտքէս ալ կ'անցնի շատ անգամ
Թէ լոկ երեք դաս կայ մեզ օգտակար
Ձեւագիտութիւն , ձեւագործ ու կար . . . :

ՆՈՒԱՐԿ (Ընդմիջելով)

Չո՛րս , չորրորդ մ'ալ կայ , դաշնա՛կն , անիկայ
Չուզող , չը սիրող աղջիկ հատ մը կա՞յ . . .
Ի՞նչ հաճոյք սովորիլ ու զարնել դաշնակ ,
Գովեստ , ֆուքշիւնան լըսել շարունակ . . . :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Մամիկըս կ'ըսէր՝ թէ « Ամէն ատեն
Աղջիկ մը կ'ապրի իւր տասը մատէն . »
Արդ երբ մեր մատներ , նիհար թէ մըսեղ ,
Գիտնան գործածել մկրատ եւ ասեղ ,
Բանիլ թաշկինակ , պըռօսե , ջանքեղ ,
Ի՞նչ պէտք մեզ օտար լեզու աւանդել . . . :

ՋԱՊԷԼ (Ընդմիջելով)

. . . Կամ դաս տալ թէ իւր խոշոր զանգուածով ,
Ասիա , Աֆրիկէ եւ Ամերիկա
Քանի՞ ծոց , նեղուց , նաւահանգիստ կայ . . .
« Անպէտ բաներ են , կ'ըսէ մայրս , անպէ՛տ ,
« Ըլլալիք ունի՞ս , աղջի՛կ , նաւապետ . . . : »

ՆՈՒԱՐԿ

Ըլլալ չենք կրնար , ո՛չ ալ փափաքիր ,
Ո՛չ վաճառական , ո՛չ ալ գըրագիր ,
Քանզի այդ պաշտօնք են մեզ անյարմար ,
Այնպէս չէ՞ , ուստի եւ մանչոց համար ,
Որք պիտի երթան խանութ ու շուկայ ,
Թըւարանութեան թերեւըս պէտք կայ :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Բայց մենք՝ բան մը կայ որ չենք մըտածեր .
Միթէ մեր պաշտպանք խոհական ու ծեր
Ձեռն գիտեր , երբ մեր ուսմանց հոգ տանին ,
Թէ ո՞րն է անպէտն , ո՞րն է պիտանին .
Իսկ մեր ուսուցիչք անմիտ կամ յիմա՞ր
Են որ այնքան շունչ վատնեն մեզ համար . . . :

ՋԱՊԷԼ

Իրաւունք ունիս , լա՛ւ ըսիր , Արուս ,
Մենք անփորձ ենք դեռ , եւ դեռ շատ թերուս ,
Եւ մեր խնամակալք անշուշտ լաւ գիտեն
Ինչ որ պէտք է մեզ : Սակայն շատ ատեն
Այնքան դաս ունինք , գիր , խնդիր ա՛յնքան
Որ սերտողութեան ժամեր քիչ կուգան :

ՆՈՒԱՐԴ

Է՛հ , իրիկուններն , երբոր տուն կ'երթաս ,
կրնաս ճաշէն վերջն ալ պատրաստել դաս ,
ես , ամէն գիշեր , նախ ամիսի մտքով
ժամ մը կ'աշխատիմ մեծ սեղանին քով ,
Յետոյ կը քընեմ — եւ առաւօտուն
Դաս մը սովորած եմ , երբ գամ վարժատուն :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Պիտ' աշխատէի ես երէկ գիշեր ,
Բայց հայրս երբ եկաւ , ժամն արդէն ուշ էր .
Մայրս անոր ցուցուց դերձակին հաշիւ ,
Հայրս առաւ զայն , եւ , քննելով ուշիւ ,
Ըսկըսաւ պոռալ մօրս երեսն ի վեր՝
Թէ հարի՛ւր զուրուշ եւել էր տըւեր . . .
Մայրս ալ հօրս արդար բարկութեան փոխան ,
Չը կրցաւ լըռել , տըւաւ պատասխան .
Հայրս ալ հայհոյեց առնող , տըւողին . . .
Փախա՛յ . . . եւ մտայ լալով յանկողին . . . :

ԶԱՊԷԼ

Երէկ գիշեր ալ՝ մեզ հիւրեր եկան ,
Այր ու կին մ'ազնիւ , կիրթ , ուսումնական ,
Որք խօսակցութեան մէջ երբ պատմեցին
Թէ իրենց Բարիզ գացած միջոցին՝
Ծովէն նեղուեր են , մայրս հարցուց ժպտուն՝
Թէ « ո՛ւր գացեր է , ո՛ր Բարիս տեսուն . . . »
Այրն յարեց . « Կ'երթանք օր մ'Ամերիկայ . . . »
Մայրս ըսաւ . « Աղէկն՝ Հըրէից քո՛վ կայ . . . »
Հիւրերն իրարու նայեցան շիտակ . . .
Ես ամըջնալէս՝ անցայ գետնին տակ . . . :

ՆՈՒԱՐԴ

Դըրացի մ'ունինք անուս այլ հարուստ ,
Որուն գաղղիներէն լեզուաւ՝ ի հեռուստ՝
Հեռագիր մ'ուղղեր էին անցեալ օր .
Չէր կրնար կարդալ , եկաւ խնդրել որ
Գիրն որ ո՛չ խրթին էր , ո՛չ ալ երկայն ,
Կարդամ . — կարդացի , թարգմանեցի զայն .
Գոհ եղաւ : Երէկ գիշեր , փոխարէն
Ծառայութեանն որ մատուցի իրեն
— Ուրախութենէս հոգիս կը ցնծա՛յ —
Ոսկեզօծ գրքոյկ մ'ինձ բերաւ ընծայ . . . :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Նըւարդին ըսածն իմացա՞ր , Զապէ՛լ .
Եթէ չը գիտնար երկու բան կապել ,
Կարդալ գաղղիներէն հեռագիր , նամակ ,
Օգուտ մը քաղած պիտ' ըլլա՞ր հիմակ .
Գիր կարդացունող եւ , իբրեւ նըւէր ,
Գրքոյկ մը բերող պիտի գըտնըւէ՞ր . . . :

ԶԱՊԷԼ

Հապա , եթէ մայրս , իւր թարմ ատեններ
Աշխարհագրութիւն դաս առած լինէր ,
Պիտի գիտնար թէ — ինչպէս գիտես դուն —
Նոյն բան չեն Բարիզ քաղաքն ու . . . տուտուն ,
Եւ թէ պատտառցու կըտաւէն ի զատ ,
Ամերիկայ մ'ալ կայ , աշխարհ՝ առատ :

ՆՈՒԱՐԴ (առ Արուսեակ)

Եթէ քու մայրդ ալ , ի՞նչ հեռուն կ'երթաս ,
Թըւագիտութեան առած ըլլար դաս ,

Իբրեւ հաշուագէտ արթուն տանտիկին՝
Պիտ՝ եւեւ ըստակ չը տար դերձակին ,
Եւ ո՛չ ալ քու հօրդ հետ փոխանակեր
Վիրաւորիչ , ծանր , անպատեհ խօսքեր :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Թըւագիտութեան դէմ բուռն եւ ազդու
Գանգատ կ'ուղղէիր քիչ մ'առաջ եւ դու ,
Անպէտ դատէիր այդ ուսումն . եւ արդ
Զայն կը պաշտպանե՞ս , կը գովե՞ս , Նուա՛րդ :

ԶԱՊԷԼ (առ Արուսեակ)

Դու ալ կոչելով մամիկըդ վըկայ՝
Օտար լեզուի պէտք , կ'ըսէիր , չը կայ .
Աշխարհադրութիւնն ինձ անպէտ թըւէր ,
Բայց . . . հէք մօրս պզտիկ մընալէն ի վե՛ր . . . :

ՆՈՒԱՐԴ (Ընդմիջելով)

Համոզուեցար թէ այդ գիտութիւնն ալ
Կրնայ իւր օգուտն ու պէտքն ունենալ ,
Թէ լաւ տանտիկին մ'ըլլալու համար՝
Զը բաւեր գիտնալ միայն ձեւ ու կար . . . :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Ուրեմն այն դասերն , որք բոլորովին
Մեզ աւելորդ կամ անպէտ կ'երեւին .
Ընտիր տարերք են , նիւթեր թանկագին ,
Որք զարգացում տան մեր տըհաս մտքին :

ԶԱՊԷԼ

Է՛հ , ուրեմն ի՞նչ փոյթ թէ թափենք քրտինք ,
Սովորինք այն ինչ որ գիտնալ կը պարտինք .

Մեր բերնէն չեղե՛ն գանգատանք , հառաչ ,
Շա՛տ , շա՛տ բան կարդանք , երթանք մի՛շտ յառաջ :

ՆՈՒԱՐԴ

Ուխտենք աշխատիլ միշտ , գիշե՛ր եւ տիւ ,
Եւ մեր ընտանեաց ըլլանք զարդ , պատիւ . . .
— Բայց խօսքով կ'անցնին մեր վայրկեաններ թանգ ,
Օ՛ն , զանգակն հնչեց , դասարա՛ն երթանք :

ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

69. ԼՕՇՏԱԿ ԲՈՅՍ

Լօշտակ անունով բոյս մը կայ , որ Մշոյ մէջ
յաճախ կը գտնուի , մանաւանդ Ս. Կարապետի
վանքին բոլորը , մացառներու՝ մէջ կ'արձակէ իր
ոստղերը , որոնք կը բարձրանան և կը պատատ-
ուին փայտերուն , և անոնց թանձրախիտ տերեւ-
ներուն մէջ կը խառնեն իրենց լայն տերեւները՝
որոնք ձեւով նման են խաղողի որթի տերեւի ,
իրենց ցողունը նման որթի բարունակի և խաղողի
ողկոյզի ալ շատ նման ուղկոյզներ ճութ ճութ կը
կախէ , միայն թէ անոր պտուղները մանրիկ են
խաղողինէն :

Այս այն բոյսն է , որուն արմատը մարդանման
ըլլալ կը համբաւեն , և թէ մինչեւ անդամ անոնց
մէջ արուն և էգն ալ յայտնի են : Թէ այս ար-

մատը հանելու համար յատուկ աղօթք մը ունին ,
և թէ՛ երբ կը կտրեն իւր միւս կտորներէն , ա-
հագին ձայնով կը ճշայ . ուլ մը կամ հաւ մը կը
կապեն այդ մարդարմատին , որպէս զի երբ ճշայ՝
այն ուլը կամ հաւը անոր ձայնին զոհ ըլլայ : Եթէ
այդ հնարը չըլլայ , արմատ հանող մարդը կը
մեռնի : — Այս հնարքով ուլ մը կամ հաւ մը
կ'ուտեն հանող թշուառականները : — Ամենավեր-
ջին աստիճան դառնութիւն ունի այդ արմատը .
և ի՞նչ կերպ ցաւոց և ախտից դարման է : Բա-
ւական փափաքանօք և թանգ գնով կը գնեն զայն
նոր նախընտանէն , հին իրիմէն և այն կողմերէն
Մշու Ս. Կարապետ եկող ուխտաւորներ :

70. Ե Ղ Ն Ի Կ

Խիտ է անտառը , բարձր և տերեւախիտ են
անոր ծառերը և գեղածիծաղ են անոր առապար-
ները , երբ գարունը անոր մէջն է : Իսկ երբ փչէ
սառ քամին , երբ թափուին դեղնած տերեւներ ,
երբ ձիւնը խիտ առ խիտ դիզուի ծառերու ճիւ-
ղերու վրայ , տխուր է ան , սոսկալի , մութ և
խորհրդաւոր . . . :

Անտառին մօտ քարայր մը կար , ուր կը բնա-
կէր եղնիկ մը , և այդ եղնիկը սիրուն ձագուկ մը
ունէր :

Առտու մը ձագուկը շատ զարմացաւ , երբ
տեսաւ որ իրենց բնակարանի մօտ և ամբողջ ան-
տառը ծածկուած էին սառն սպիտակ սաւանով մը :

Ձիւն էր , որ գիշերն ի բուն տեղալով՝ ծած-
կեր էր մանր թփերն իսկ , որոնց շուրջը մայր եղ-
նիկը կը սիրէր մամուռներ փնտռել իր ձագուկի
համար :

— Երթանք անտառը , մտածեց մայր եղնիկը ,
գուցէ ուտելու բան մը գտնենք :

Շատ հոտոտեց ծառերու շուրջը պտըտելով ,
պեղեց ոտքերով և վերջապէս գտաւ քանի մը
դալար խոտեր , որոնցմէ բաժին հանեց իր ձա-
գուկին :

Բայց ձագուկը հանգիստ չէր մնար , կ'ուզէր
խաղալ այդ նորատեսակ գետնի վրայ . կը վազ-
վեզէր , կը զարմանար , երբ իր ոտքերը կը խրուէին
ձեան մէջ . կը մտնէր թուփերու տակ , որոնց
դպչելով կը զուարճանար :

Եւ այսպէս հետզհետէ կը հեռանար , մոռ-
նալով թէ մայրը հետը չէր :

Վարդի թուփ մը գտաւ , անոր արմատի մօտ
բուսած խոտերը սկսաւ կրծել , պահ մը դունչով
սառ ձիւնը լղեց , պահ մ'ալ գլխի վրայէն թռչը-
տող թռչուններուն նայեցաւ :

Յանկարծ « բոմ » ձայն մը լսեց , սաստիկ
վախցած վեր թռաւ տեղէն , մի քանի քայլ ցատ-

կելով փախաւ . յետոյ կանգ առաւ , ականջները սրեց ու սպասեց :

Կը կարծէր լսել իր մօր ձայնը , որ կողկողա-
գին «մէ է է» կը պոռար : Թռաւ թփիկին վրայէն
և սկսաւ դէպ ի ձայնը լսուած կողմը վազել :

Ձայնը հետզհետէ կը մօտենար . ծառի մը
շուրջը դարձաւ հեւալով , վազեց բաց միջավայր
մը , և հեռուէն ձեան վրայ բան մը նկատեց , ու-
րուն վրայ ժողովուած էին շատ մը ագռաւներ :

Շնչասպառ մօտ վազեց և ճանչցաւ իր մայրը ,
որ ընկած՝ կուրծքէն դուրս բղխող արիւնով կը
ներկէր ձիւնը , որ երբ տեսաւ ձագուկը , թոյլ
ձայնով «մէ է է» մը գոչեց և գոցեց աչքերը :

Փոքրիկ եղնիկը հոտոտեց մայրը . նախ չիմա-
ցաւ թէ ինչ էր եղած . մայեց , ոտներով ու դուն-
շով շարժեց մայրը , լզեց Պաղ էր մայրը ,
անոր սառած աչքերն բաց , բայց անշարժ էին :
Մայեց աղիողորմ ձայնով . չորս կողմը նայեցաւ ,
կարծես կ'զգար թէ բան մը եղած է և օգնու-
թեան կ'սպասէր :

Հետզհետէ խաւարը տիրեց ամէն կողմ , ագ-
ռաւները թռան դացին , հովը սաստկացաւ և ձիւն
սկսաւ գալ

Երբեմն երբեմն կը լսուէր ձագուկին թոյլ
ձայնը «մէ է է»

Միւս օրը , ծերունի որսորդ Յակովբը հրա-

ցանը ուսը՝ անտառը մտաւ աղուէս որսալու և երբ
մթնալուն ատեն կ'ուզէր ետ դառնալ իր որսացած
քանի մը աղուէսներով՝ թոյլ ձայն մը լսեց՝ որ
եղնիկի ձայնի կը նմանէր :

Հետաքրքրուեցաւ , ձայնին կողմը գնաց . հե-
ռուէն սեւ իր մը նշմարեց : Մօտեցաւ և նայեցաւ :

Փոքրիկ եղնիկն էր , դունշը մօր գլխի վրայ՝
մեռած էր . իսկ քանի մը կաթիլ արցունք ցրտէն
սառած՝ կեցած էին անոր ականաղբիւրներու վրայ :

Աստուած չէր ուզեր որ մօր մեռնելէն յետոյ
խեղճ եղնիկը ապրէր :

ԴԻ ԱՐՄԱՇ ԳԻՒՂԸ

Ելիր բարձրերը և պիտի նկատես հոնկէ ա-
ռատ և հողանի հորիզոնի մը ջերին ծոցը՝ ցանու-
ցիր անտառակներ , որ ճգնութիւն կը քաբողեն ,
դոնդող և ուրեք ուրեք այգեւէտ ըլլակներ , որ
կը կուսացունեն անկոխ կանաչութիւն մը , ոլորուտ
և անձուկ հովիտներ , ծփանուտ արտորայք , որ
առաւօտէ առաւօտ սոխակներու և թռչուններու
փախստեայ երամի մը երգարան ըլլալէ ետեւ՝ մի-
ջօրէէն մինչեւ վաղուին առաւօտն ալ կը լռեն վայրի
ամօթխած ութեամբ մը : Իջիր վարերը , գիւղը կամ
դաշտն , և հոն արտի մը , հին աղբիւրի մը , աը-

նակի մը, պարտիզակի մը շուրջը պիտի հանգի-
պիս բոպիկ բացգլուխ արթուն լաճերու, որ կամ
մշակութեան կը սպասարկեն, կամ ջուր կը կրեն
և կամ բարձած թթենիի ոստեր՝ կը տանին իրենց
տուները, ոմանք ալ անորոշ խաղերով զբաղած .
լուութիւնն՝ աչքի զարնող յատկութիւն մըն է
գիւղին մէջ և շերամի գործը՝ տիրող արհեստը :
Տանտիկիներն ու աղջիկները ժիր են միջիւնի
նման . այրերը բանգէտ են և ուսումնասէր ալ,
ասպնջական ու պատուասէր :

Արեւը Արմաշի վրայ ունի տեսակ մը վայրենի
մերկութիւն . իր կալուածը՝ բնութեան պէսպիսակ
ու զուարճընծայ ճոխ տեսարաններ ընդգրկող յա-
տակ մը չէ (թերեւս բաց ի մայիսի 15 օրերէն),
այլ դաշտ, բլուր, ձոր, անտառ, այգի և խուն
մրգաստան՝ խնկաւորուած անապատական հոտե-
րով՝ հաստ և հարուստ ժպիտներով միայն կը
համբուրեն անոր կիզիչ ճառագայթները, որ արդի
տոկուն բանւորին յորդ քրտինքովը կ'արդիւնաւո-
րեն ու կ'եփեն ան ատուք ու համեղ ցորենը, որմէ
կը պատրաստուի Արմաշի սննդաշատ կոյս հացն
ալ : Շատ տեղ ալ միապաղաղ ցամաք մը և այ-
րուտ հող մը՝ լծորդուած տամկախառն տաքու-
թեան մը հետ՝ ոչ սակաւ կ'այլակերպեն տուըն-
ջենային պայծառութիւնը, և յաճախ առիթ կ'ըլ-
լան ջերմի, թանջքի ու եգիպտական հեղձաշնու-
թեան : Արմաշի առաւօտը՝ զոր գրեթէ միշտ կը

նսեմացունէ Ատաբաղարի մուշլ ոլորտը՝ չունի
գիւղի վարդ գրգռութիւնը և իրիկունն ալ քաղաքի
վառ ու բանբեր եռեւեփքը . արեգակն հսկայ և
չոյտ աշխարհակալի մը նման բոցատիպ կ'ելլէ հոն
իր միգամած ու տափակ հորիզոնէն, և վերաւոր
ու արիւնտ աչքի մը պէս՝ կարծես սովորականէն
աւելի արագոտն՝ շրջաբերելով կը դառնայ արեւ-
մուտք անժպիտ ժրութեամբ . ճիշդ այսպէս տե-
սած եմ զինքը ովկիանի վրայ ալ :

Անոր համար գիշերն աւելի ցնծալից ու ներ-
շնչող ալ է հոն, ուր աստղապար հարսի մը նման
կուգայ ուռճալիւր լուսինը ցանելու իր արծաթ ծի-
ծաղները՝ ցերեկուան անտանելի տապին վրայ .
անոր համար վաղքն ալ աւելի գիշերն է որ կը
զգենու պատկառելի զուարթութիւն և երկնող
սպիտակ լուութիւն մը կրկնակի ծալլուած, որմէ
կը ծնի վայրին կոյս կրօնքը : Մօտերը չի կայ լեռ
մը բարձր այնքան որ յիշեցունէ Ուիմպոսը կամ
Սինան, ոչ ալ ծով մը կամ ծովակ մը շարժուն,
որ տայ միտքի առոյգ հաղորդակցութիւն :

Բացի ջաղացքէն ու ճռիկ աղբիւրներէն՝ չո-
րութիւնը բացարձակ է, բացի Կարապետ աղբոր
պարտէզէն և վաղբին հռչակաւոր կեռասենիներէն
ու այգիէն՝ անպտղութիւնը սարտուցիչ է և բացի
աշխատութենէն ու աղօթելէն՝ ամէն կեանք յու-
սահատեցուցիչ է հոն քաղաքացիին համար :

(Մասիս)

Յ. Գ. Մ.

72. ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆ

Ճշմարիտ և անկեղծ եկեղեցականն օրհնութիւնն է ժողովրդեան : Նա միջնորդ մ'է Աստուծոյ և իւր ժողովրդի մէջտեղ . նա մարդ մ'է ապրող երկնից ու երկրի մէջտեղ : Բոց մ'է նա մըտտանուէր զոհի , որ երկրէ վեր կը սլանայ , քաւելու ժողովրդեան մեղքն և հայցելու յաւիտեանական գութը . նա կ'աղօթէ ամենուն համար և փոխարէն ամենուն՝ երբ մարդիկ անտարբեր են կամ շուայտանաց մէջ կը մոռնան , երբ կը թունայ մարդկային խիղճը , անոր ձայնը կը հնչէ հզօր . իր մասն միշտ կը ցուցնէ փրկութեան ճամբան : Նախախնամութեան գործակատարն է երկրի վրայ : Նա կ'ընդունի մեզ՝ երբ ոտք դնենք կենաց սեմին վրայ և կ'որդեգրէ մեզ եկեղեցւոյ անունով . նա կ'օրհնէ մեր սրտերու միութիւնը՝ երբ ընտանիքի խորհրդաւոր կապը կը հիւսենք , երբ կ'երթանք հողին մէջ հանգչիլ , նա տխրանոյ՝ երգերով կ'ընկերանայ մեզ և մեր գերեզմանին վրայ կը կանգնէ խաչը :

Օրհնեալ ըլլայ ճշմարիտ եկեղեցականը :

(Մարդիկ եւ իրք)

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

73. ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Խեղճ գործաւորուհի մը հիւանդանոց մը կը փոխադրեն խոչափողի անդամաւորութեան մը պատճառաւ՝ որ համրացուցած է զանի : Տարապայման ցաւը կը բացատրուի հեծկրտանքներով և արցունքներու հեղեղներով : Բժշկապետը զանի խիստ դարմանումի մը կ'ենթարկէ՝ որ երկար առտեն ապարդիւն կը մնայ : Վերջապէս զիշեր մը որ իր սովորութեան համեմատ կը փորձէր շարժել իր խեղ կոկորդը . բառ մը դուրս կ'ենէ : Կը խօսի , փրկուած է : Ի՞նչ կը յուսաք որ ընէ : Անշուշտ պիտի կանչէ իր դժբախտութեան ընկերուհիները ու անոնց ըսէ . « կը խօսիմ » : Պիտի ըսէ այս բանը անոնց որպէս զի ինքն ալ իմանայ իր ձայնին չեշտը : Ոչ , կը ըսէ : Ժամը վեց , եօթը կը զարնէ : Մայրապետները իր ուտելիքը կը բերեն . ան նորէն չխօսիր , և միայն երբեմն , գլուխը վերմակին տակ պահած ցած ձայնով քանի մը վանկ կ'արտասանէ , ապահով ըլլալու համար թէ բժշկուած է : Վերջապէս դուռը կը բացուի , բժիշկը ներս կը մտնէ և կը մօտենայ անոր անկողինին : Ան ատեն արտասուալից ժպիտով մը . « Տէր , կ'ըսէ անոր , կը խօսիմ և ուզեցի իմ առաջին խօսքս պահել զիս փրկողին » :

74. Ա. Ք. Ծ Ա. Ն Ո Ղ

Կառախումբը կը հասնի : Արծանողը իր պաշտօնին գլուխն է , ձեռքը երկաթէ լծակին վրայ : Գիտէ որ գիծը պէտք է հոս ազատ ըլլայ , որպէս զի կարենայ անցնիլ ճեպընթաց կառախումբը՝ որ պիտի հասնի քանի մը վայրկենէն : Գիտէ որ եթէ պէտք եղած շարժումը չի տայ , ճեպընթաց կառախումբը սոսկալի կերպով պիտի ջախջախուի իր կառախումբին զարնուելով : Ուստի աչքերը յառած մօտեցող վայրաշարժին՝ կ'սպասէ :

Ձայն մը զինքը կը կանչէ . « հայրիկ , հայրիկ » . իր պզտիկ Յակոբն է . տղան չորս տարու է . ուրախ զուարթ կը վազէր դէպի իր հայրը . յետոյ սարսափած այն աղմուկէն՝ որ իր վրայ եկող կառախումբը կը հասնէր , գետինը շարժելով , տղան կեցաւ գծերուն մէջ պոռալով . « հայրիկ » : Վայրաշարժը կը մօտենայ , հազիւ քանի մը մեծր հեռաւորութիւն կայ իր և տղուն մէջ :

Ի՞նչ պէտք է ընել : Տակաւին երեք երկվայրկեան կայ . հայրը կրնայ տղան ազատել . բայց ան ատեն հարկ է թողուլ լծակը , չկատարել շարժումը , թողուլ որ կորսուին կառախումբեր՝ որոնց փրկութիւնը իրեն յանձնուած է : Չվարանեցաւ , և բողբոլփն տփգունած , իր լծակին առջեւ մնաց , յուսահատ ձայնով մը պոռալով . « Փորի վրայ

պառկէ և մի շարժիր » : Տղան պառկեցաւ և աներեւութացաւ վայրաշարժին տակ :

Ո՛րքան երկար երեւցաւ արծանողին՝ վակոններուն անցքը՝ որ իրմէ կը ծածկէր իր տղուն մարմինը : Վերջին վակոնը անցաւ . պաղ քրտինք մը կը ծածկէ հօր ճակատը . հազիւ կը համարձակի նայիլ . ի՞նչ պիտի տեսնէ այն տեղն՝ ուր պառկեցաւ տղան :

Տղան ողջ է . կառախումբը չէ դպած անգամ պզտիկ մարմինին՝ որ փակած է հողին :

— Յակոբս , անուշիկ Յակոբս , մէկ տեղդ չի ցաւեցա՞ւ :

— Չէ , հայրիկ , հոգ մ'ըներ :

Եւ հայրը հեկեկալով կ'ուլայ , համբուրելով զաւակը : Քանի մը վայրկեան ետքը ճեպընթացը կ'անցնի չոգեպինդ տանելով ճամբորդներն՝ որ բան մը չտեսան և մտքերնուն իսկ չեն անցըներ թէ իրենց փրկութիւնը կը պարտին այն խեղճ մարդուն դիւցազնական անձնուիրութեան :

75. Պ Ս Ա Կ Ը

Ամէն առտու , տունէն ելնելով փոխանակ ուղղակի դպրոց երթալու , Ներսէս կը թափառէր փողոցներն , անշնորհք տղոց հետ անցընելով ժա-

մանակին մեծ մասը և յետոյ, դպրոցին մէջ, բնականաբար յանդիմանութիւն լսելով կամ պատիժ կրելով: Երեկոյին գլխիկոր և գաղտագողի տուն կը դառնար ուշ ատեն՝ չհանդիպելու համար խիստ նայուածքին իր հօրը որ խեղճուկ գործաւոր մ'էր և հոգին կը հանէր ընտանիքն ապրեցնելու համար: Հօրը մէկ ձեւին վրայ շուտով անկողին կը մտնէր ուր մայրն, աչքերը լալէ կարմրած, գաղտուկ կը տանէր այն ճաշն՝ որմէ հայրը զրկած էր իր որդին: Այն ատեն տղան խեղճ կնոջ վիզը կը պլլուէր և կը խոստանար մէկ մ'ալ չգործել այդ տեսակ յանցանք: Յաջորդ օրը տղան մոռցած էր առջի գիշերուան խոստումը:

Իրիկուն մը տուն դարձած ատեն ապչելով կանգ առաւ սենեկին դրան առջեւ: Իր հայրը, Նիկողոս, անկողնին մէջ պառկած էր. գլխուն կողմը մայրը կուլար: Մահամերձ հայրը ճանչցաւ զաւկին քայլը, բացաւ ծանրացած աչքերը և հոգեվարք ձայնով մը կանչեց զայն: Ներսէս մօտեցաւ վախնալով:

— Զաւակս, ըսաւ Նիկողոս, տղուն գլխուն վրայ դնելով իր գործաւորի բրտացած ձեռքերը՝ զոր ոգեվարն արդէն պրկած էր, զաւակս, ահա կը մեռնիմ: Այսօր յանդիմանել չեմ ուզեր քեզ, բայց այսօր ալ փողոցները պտըտեր ես, իմացայ՝ դպրոց մարդ զրկեցի՝ հոն չէիր. հապա եթէ մեռնէի առանց քեզ օրհնելու...:

Խռնդիւն մը հօրը խօսքերն ընդհատեց:

Փոքրիկն Ներսէս արցունքի հեղեղներ կը թափէր: Առանց մահուան վրայ որոշ դադափար մը ունենալու, կ'զգար թէ մեծ աղէտ մը կ'սպառնար իրենց:

Օրհասականը շարունակեց՝

— Մօրդ հետ մինակ պիտի մնաս: Շատ աղքատ ապրեցանք, ես մեռնելէս վերջն ալ աւելի աղքատ պիտի ըլլաք: Մտիկ ըրէ, Ներսէս, եթէ կ'ուզես որ հոգիս հանդարտ փչեմ, խոստացիր ինձ որ մէկ մ'ալ մայրդ չլացընես:

— Ո՛հ, հայրիկ, կ'երդնում, հառաչեց տղան:

Խեղճ գործաւորին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ: Հէք այրին, իր զաւկին ձեռքէն բռնած, հետեւեցաւ իր ամուսնոյն մինչեւ վերջին բնակարանը: Սակաւաթիւ յուղարկաւորներ կը մեկնին. միայն այրին հոն է տակաւին իր զաւկին հետ: Երբ գերեզմանափորն ալ իր գործը կ'աւարտէ ու կը մեկնի, աղէխարչ ձայնով մը.

— Պսակ մ'անգամ չկայ,

կը մրմնջէ խեղճ կինը:

Ներսէս չպատասխանեց:

Յաջորդ օրը, Ներսէսի դաստիարակը շատ զարմացաւ առտուն կանուխ դպրոցը տեսնելով այս տղան. շատ զգաստացած էր այն օրէն ի վեր: Ամէն օր որոշեալ ժամուն դպրոց կուգար, օրինակելի բարեկրթութիւն մը և աշխատասիրութիւն ցոյց կուտար:

Մրցանակաբաշխութեան օրը Ներսէս խնդրեց մօրմէն որ ներկայ դառնուի հանդիսին: Մայրը նախ մերժեց առարկելով թէ սգաւոր է և իրեն չվայլեր հանդիսին ներկայ դառնալով: Բայց զաւակն այնքան թախանձեց որ չկրցաւ մերժել անոր աղաչանքը:

Ուստի գնաց հանդիսավայրին մէկ անկիւնը կծկտեցաւ, բնաւ չյուսալով որ իր զաւակը մրցանակ պիտի կրնար շահիլ, քանի որ այնքան ժամանակ ընդունայն վատնած էր:

Բայց ի՞նչ կը լսէ: Իր զաւակին, Ներսէսի անունը կը կարդացուի. այո՛, Ներսէս կ'արժանանայ պսակի:

Խեղճ մայրն ուրախութենէն կ'ուլայ, ինք՝ որ երկար ատենէ ի վեր տրտմութեան արցունքներ միայն թափած էր:

Սրահը կը պարպուի և այրին իր զաւակին հետ դուրս կ'ընէ:

Բայց ի՞նչ. երբ ինքն տան ճամբան բռնել կ'ուզէ, Ներսէս ուրիշ կողմ կը տանի զայն:

Ո՛ւր կ'ուզէ տանիլ:

— Եկո՛ւր, կ'ըսեմ, մայրի՛կ:

Ներսէս մայրը կը տանի իր հօր գերեզմանին քով և մօրը դառնալով՝

— Ահաւասիկ, կ'ըսէ, հայրս հիմա պսակ ունի:

Աղկաղի. տկար, ճեղած	[չւււ	Զուարթուն. հրեշտակ
Այծեամ. վայրի կենդանի. կէտէ + «ւ»		Զուարճընծայ. զուարճալի
Անդադրում. անդադար		Ընտել. սովորական
Անիար. ջրային տունի մը, որ Հնդկաստան եւ Եգիպտոս կը զըտնուի (lotus)		Թանգ. սուղ
Առաւար. քարուտ տեղումը		Թանջք. փորհարումիւն
Ասպնջական. հիւրասէր		Թափ տալ. ոյժ աւալ
Ատոք. լեցուն		Թաքքաքուր. պահուելով
Արանետ. շիտակ ճամբայ		Թերուս. պակաս ուսում առած
Արփային. երկնային		Ժահր. թոյն
Բագմերան. երանաւէտ		Ի լող. լողալով
Բոյլ. խումբ		Լեգեոն. խումբ. զունդ
Գաղտագողի. զաղտուկ		Խեռ. ըմբոստ
Գեղ. գեղեցկութիւն		Խոսկան. անմշակ տեղ
Գեղանի. գեղեցիկ	[րով	Խորդենի. շէշ
Գութան. մեծ արօր շատ զոյգ եզնե		Խուսել. փախչիլ
Գրգուրիւն. փափկութիւն		Խօսական. յիմարական
Դանդաջել. ցնդիլ		Ծղրիդ. աշնան ճպուռ գիշերային.
Դափ. երամշտական գործի. Բէֆ		Շէշ. շէշ. շէշ
Դեղեւիլ. դողդոջել		Կամակար. ուզելով
Դիւթուիլ. յափշտակուիլ		Կապարճ. նետի աման
Դմակ. ոչխարի պոչ		Կաղաղակ. թռչուն, «ափափ»
Դոնդող. թանձր		Կիտուած. գոյնզգոյն բանուածք
Դունջ. անասնոյ ծնօտ		Կկզիլ. կկուզ նստիլ
Եղերերգ. ողբերգ		Կճեպ. հաւկթի կեղեւ
Երե. վայրի անասուն		Կողկողագին. ողբագին
Զառամ. ծեր, պառաւական		Կուսացնել. կուսական ձեւ մը տալ
Զերդ. պէս		Կո. ան. ուռ. չէ + ք
		Հանգրիճաճեւ. ամփոփ, սխմած

Հաստիք. ստեղծող
Հեղձանդուրթիւն. շունչը խեղդուելը
Հոլանի. մերկ
Հոյլ. խումբ
Հխալ. ուրախանալ
Ճուր. ողկոյզ
Ման գալ. պտղաբեր
Մարմանդ. հովասուն տեղումը
Միապաղաղ. միակտուր
Միգամած. մուծ
Մոյք. նեցուկ, քիչ-քիչ
Յուռքի. առատ, պտղաբեր
Շառաւիղ. զաւակ, ծոռ
Շիք. կաթիլ
Շիկահաւ. ծռչուն, պոչ պէ-լպէ-լէ-
Շոք. տաք
Ոլորուտ, ոլոր մոլոր
Ուռնալիւր. անած
Ոստղ. ոստ
Պատառիւ. փաթմուռիլ

Պարեգօտ. կապայ. քաջութիւն
Պեսպիսակ. պէսպէս
Պղերգ. ծոյլ
Ջերին. տաքուկ
Սարտուցիւ. խրտչեցնող
Սխրալի. հրաշալի
Սնդուս. մետաքսէ կտաւ. արծաթ
Սպասարկել. սպասաւորել
Վարս. մազ
Տամկախառն. խոնավ
Տկլոր. խեղճ
Յանգ. միշտ
Յեցքուած. ցեցք կերած
Փանաքի. տկար
Փարթամ. հարուստ
Փիլ. կապոյտ
Փող. ստակ
Քնքուշ. փափուկ
Օշօշ. երկցուկ. քաջութիւն

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

1.	Ինչո՞ւ համար պէտք է աշխատիլ	5
2.	Առ ուսանող ոմն — Յորգորակ (Յ. Ոսկան)	6
3.	Բարի դպրոցականը	7
4.	Վահրամ	8
5.	Պէտք է սիրել աշխատութիւնը	9
6.	Հէք այրին	10
7.	Բարի պզտիկ տղայ մը	11
8.	Խեղճ ուսանող (Պ. Հ. Աղամեան)	12
9.	Պետրոս Դուրեան	13
10.	Բոյնը (Լուի Թուռնիե) Թարգմ. Զ. Կ. Տ.	14
11.	Գարուն (Հ. Ղ. Աշիշան)	15
12.	Կաթնալվաճառ կի՛նն ու կաթնաման (Բագմալիս)	17
13.	Զուրը, կրակը եւ սլաութը	19
14.	Խարուած կարասը (Էլի Գաբրոյ) Թարգմ. Եղիշե Ծ. Վ. Դուրեան	19
15.	Պզտիկ բարի աղջիկը	20
16.	Ուսանողի նամակը (Պ. Հ. Աղամեան)	21
17.	Աստուած ամէն բանի պաշտպան է (Հ. Ղ. Աշիշան)	23
18.	Խղունջն (Հ. Բ. Վ. Քուշնեւեան)	24
19.	Աղբիւրը	25
20.	Խաղողը (Զապէլ Կ. Տօնեշեան)	26
21.	Հանիկա ճախարակը	28
22.	Առ մայրն որդեկորոյս (Վ. Հիւկո) Թարգմ. Ե. Վ. Դ.	30
23.	Գիշեր (Հ. Ղ. Աշիշան)	31
24.	Մեղրիկին հարցումը	34
25.	Եռանդով կատարենք մեր պարտքը	34

26.	Ծղրիդ (Հ. Ք. Վ. Քուշներեան)	35
27.	Անգաւակ եղնիկը	37
28.	Կիկօ (Պ. Հ. Աղամեան)	38
29.	Սահակ Թռչունը (Յովհ. Գաղանձեան)	40
30.	Կառու եւ շուն (Յ. Ղ. Ճ.)	42
31.	Բասթօն	46
32.	Զմեռն (Աղեֆս. Գ. Փանոսեան)	48
33.	Զմեռն (Հ. Ղ. Ալիշան)	49
34.	Կարուակն ու մեծատունը Հեկեոպոլիսի Զ. Կ. Տ.	50
35.	Երկրագործը եւ եկեանիկը	51
36.	Ամենայն սուրբք (Վահան Ծ. Վ. Տէր Մինասեան)	53
37.	Ամէն փոքր աղջիկներ քոյր են մէկմէկու	54
38.	Կապիկ, էշ եւ խլուրդ (Հ. Ք. Վ. Քուշներեան)	57
39.	Ոչխար	57
40.	Նոր տարին	59
41.	Յովհաննէս Այվազովսկի (Կ. Տիրեան)	60
42.	Դժգոհ Փիլիկ (Վահան Ծ. Վ. Տէր Մինասեան)	61
43.	Պատուական տունկը (Շմիս)	62
44.	Զինը (Կարօ)	63
45.	Արբեցութիւն եւ խաղափղութիւն	64
46.	Աստուած	66
47.	Հարխային աւանդութիւնը	67
48.	Նորածին (Մ. Աճեմեան)	67
49.	Նեւտոնի շունը	69
50.	Աղանի եւ կաշաղակ (Հ. Ք. Վ. Քուշներեան)	70
51.	Խեղճ մեծ հայր	71
52.	Իրերու տխրութիւնը (Հ. Քաղալիս) Թրգ. Զ. Կ. Տ.	72
53.	Հէքեաթ (Ռ. Զարդարեան)	73
54.	Նապաստակ (Աղեֆս. Գ. Փանոսեան)	74
55.	Գէորդ Սթէֆէնսըն	75
56.	Ճնճղունն ու նապաստակը (Աղեֆս. Գ. Փանոսեան)	76

57.	Խղճի քննութիւն	77
58.	Մամուկն ու շերամը (Աղեֆս. Գ. Փանոսեան)	78
59.	Պապիկն ու հանին	79
60.	Որթատունին ու կնճին (Աղեֆս. Գ. Փանոսեան)	80
61.	Պարտքը նուիրական բան մ'է	81
62.	Մայրիկին երգը (Թարգմ. Հ. Արս. Ղազիկեան)	82
63.	Զարնուած որսորդը (Ռ. Զարդարեան)	83
64.	Միականի' (Յ. Սեքեան)	85
65.	Սոխակ	87
66.	Իլմէն լճին զրոյցը (Ե. Ծ. Վ. Դուրեան)	88
67.	Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ	90
68.	Տրամախօսութիւն. Գանգատող ուսանողուհիք (Աղեֆս. Գ. Փանոսեան)	92
69.	Հօշտակ բոյս	99
70.	Եղնիկ	100
71.	Արմաշ գիւղը (Յ. Գ. Մ)	103
72.	Եկեղեցականն (Ռ. Յ. Պերպերեան)	106
73.	Երախտագիտութիւն	107
74.	Աքճանող	108
75.	Պսակը	101

3372
2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0291546

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. Պ. ՊԱԼԵՆՑ

ԿԵԴՐԱՆԱՅԵՂԻ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՁՐԱԴՈՅՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ

Քիւ 20, Չափախնդար Եօզուչու, Կ. Պոլի

ԱՅԵՆՆ, Գաղ. լեզուի Հայ. բացատրութեամբ	Դ. Թերզեան	1
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ պատկեր ուարդ	Տ. Պօզանեան	5
ԲԱՆԱԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԹՈՒՍՐԱ ՈՐԹՈՒՆ		12
ԲԱՆԱԼԻ ՔՅԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՒԼԻՆՏՐԱՆ		5
ԲԱՌԱՐԱՆ Հայ. Գաղղ.	Կ. Ոսկեան	25
ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ	Եղիշէ Ե. Վ. Դուրեան	3
ԴՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՌՁՈՒՆ	Ե. Մարաշեան	8
ԾՐԱՆԱՅԵՐԷ, Բանաստեղծական եւ թարգմտական արձակ եւ ջաղաչափեալ գրութեանց	Դ. Խոջիկեան	7 20
ԸՆԹԱՏԷ Ի ԳՐՈՑ ԲԱՐԲԱՌ Ա. Տարի	Ե. Ե. Վ. Դուրեան	5
» » » Բ. » »		7 20
ԹՈՒՍՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ընդարձակ	Տ. Պօզանեան	15
ԹՕՇՆԵԱԼ ԾԱՂԻԿ	Ս. Յէշէկեան	2
ԽՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ընդարձակ	Ե. Թէշեան	6
ԾԱՂԱՍՓՈՒՆՔ կամ Պատկերազարդ նոր ընթերցարան	Ս. Ն. Յէշէկեան	2
ՆԱԽԱՏԱՐԵՐԷ Բնագիտական եւ բնապատմական գիտու- թեանց, Ա. Տարի	Ե. Թէշեան	5
Միջին ընթացք	»	6
ՏԱՂԱՍՓՈՒԹԻՒՆ	Դասապեան	2 20
»	Յ. Դուրզեան	3
ՏԱՐԵՐԷ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՃՈՒԻ, Ա. Տարի		3
» » »		5
» » »		5

Գին 4 Լրե.

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنک ۱۲ صفر ۱۳۱۶ و ۴ تموز ۲۱۴
تاریخی و ۳۴۱ نوسرولی رخصتنامہ سبلہ طبع اولشمدر